

Раде Радовановић

ОРИГИНАЛ
ФАЛСИФИКАТА

Рођен је у Крагујевцу 6. 11. 1950. Новинар и драмски писац. Студирао је психологију и драматургију коју је дипломирао 1986. драмом *Време суиџра* којој је потом променио назив у *Оригинал фалсификаџа*.

Оригинал фалсификаџа је премијерно изведен у јануару 1989. у “Звездара театру”, а играна је и у Зајечарском и Парађинском позоришту. Радовановић је аутор и сценарија за филм *Оригинал фалсификаџа*, који је 1991. био југословенски представник у номинацији за Оскара.

Аутор је радио драме *Документи једног сна* (1993). Управо је завршио драму *Косовски џрибали*. Као новинар Радио Београда аутор је више од 1.600 емисија. Један је од оснивача и уредник културе у листу “Данас”.

Раде РАДОВАНОВИЋ

ОРИГИНАЛ ФАЛСИФИКАТА

ЛИЦА

ПАВЛОВИЋ, председник комитета

ВУЈИЋ, пензионер

ПАВЛЕ, професор, шумар

СТОЈАН, секретар комитета

ЛЕНА, девојка, супруга, мајка

НИКОЛА, дете

ДРАГИША, удбаш

МИЛЕВА, баба

ПАВЛЕ, дете

ПРВИ ЧИН

I – мај, 1945.

Павле, Ситојан и Драгиша, три рајна друга, победнички весели за кафанским ситолом, певају "Шумадију". Сва тројица су у војним униформама и са чиновима. Павле и Драгиша су кавезани а Ситојан је поручник. Ори се ње:

Пшеница је стасала
Шумадија гласала
Шумадија наша дика
Биће република!

Пошо Хитлер на Руса
Па се буса у прса:
Презазићу руског бају
Као српску рају.

Слуша Стаљин Хитлера,
Полуделог молера,
Па се смеје на по брка,
Швабо биће трка!

Шаљу Руси и Стаљин,
Пламен бомбе на Берлин,
А Хитлера боли глава,
То је напаст права!

Ето тако Швабо мој,
Дошао је конач твој,
Не мож свако да нас вода
Дошла је слобода!

Загрљени, клањећи се и љуцајући из шипоља, излазе.

II – 11. јуни 1986.

Канцеларија председника комитетџа. Радни сто, фојџеље, џлакар, џолица са књигама... Павловић, младолик и снажан четрдесетџодинишњак, наднећ над столом, листџа неке џаџире. Вујић, џришиснуйи годинама, заваљен у фојџељи. Ишчекује шџџа ће Павловић рећи...

ПАВЛОВИЋ: Јесте ли се сетили, друже Вујићу?

ВУЈИЋ: *(Слеже раменима)*
Нисам. Шта да се сетим кад не знам.

ПАВЛОВИЋ: Шта не знате?

ВУЈИЋ: Ни што сам овде ни што си ме звао...

ПАВЛОВИЋ: Баш вам ништа не пада на памет... Бар нека претпоставка?

ВУЈИЋ: Кажем ти – не знам... Шта да претпостављам?

ПАВЛОВИЋ: Добро, друже Вујићу!
(Одлази до џлакара)
Јесте ли за неко пиће?

ВУЈИЋ: Хвала, не пијем.

ПАВЛОВИЋ: *(Узима “Војку” из џлакара)*
Не пијете? То сигурно откад сте у пензији... Шетње, пецање...

ВУЈИЋ: Не. Још од пре четири, пет година... Оперисани ми и срце и јетра...

ПАВЛОВИЋ: Е, онда је боље да пазите... Хоћете ли сок или кафу?

ВУЈИЋ: Јок, јок, нећу ништа.

ПАВЛОВИЋ: *(Сиџа џиће)*
Како хоћете... Ако се предомислите...
(Дџе чашу)
Хајде, живели!

ВУЈИЋ: Живели, живели!

ПАВЛОВИЋ: *(Пије)*
Према информацијама које ја добијам ви сте, и као пензионер, врло активни. Дајете тон тако код ваших другова бораца.

ВУЈИЋ: Шта га знам... ваљда навика?

- ПАВЛОВИЋ: Лепо... само мало нелогично.
- ВУЈИЋ: А што? Да можда то некоме не смета?
- ПАВЛОВИЋ: Не, не... само кажем... Ви тако чили, као у најбољим скојевским данима, а ваша бивша “Победа”... знате већ...
- ВУЈИЋ: Да нисам можда ја крив што их набисте под стечај? Вујића на силу у пензију – па катанац у браву, а?
- ПАВЛОВИЋ: Их, на силу... Није баш тако било...
- ВУЈИЋ: Павловићу, ја теби да кажем... Јебеш ти такву рачуницу и такву политику... Јебеш ти то!
- ПАВЛОВИЋ: Тешке речи, друже Вујићу! Тешке...
- ВУЈИЋ: Тешке, јел? А није вам било тешко да шесто људи оставите без посла? То вам није било тешко?
- ПАВЛОВИЋ: Није. Мртваца мораш сахранити.
- ВУЈИЋ: Јес, јес... Поготово ако га пре тога убијеш.
- ПАВЛОВИЋ: Другим речима – ви тако доживљавате свој одлазак у пензију? Да нисте мало, ипак...
- ВУЈИЋ: Ја док сам био у “Победи” нико није смео да помене ликвидацију... Ни да помене... А да сам остао још годину дана...
(Павловић се смеје)
Смеј се ти, смеј...
- ПАВЛОВИЋ: Па заиста је смешно...
(Узима неки џајцр)
Знате ли ви шта причате?
- ВУЈИЋ: Знам ја шта причам, знам...
- ПАВЛОВИЋ: Последњих годину дана, до одласка у пензију, ви сте производили милијарду губитака дневно... У четвртом кварталу чак и више, али нека буде... милијарду дневно.
- ВУЈИЋ: Ко је, бре, производио? Ја?
- ПАВЛОВИЋ: Хоћете ли да вам покажем чији потписи стоје овде?
- ВУЈИЋ: Не треба, хвала. Знам ја добро шта сам потписивао...
- ПАВЛОВИЋ: Не знате, у томе и јесте ваш проблем.
- ВУЈИЋ: А ти знаш, јел? Ти све знаш... видим ја...

ПАВЛОВИЋ: Ја сам студирао економију, друже Вујићу... Па сам дипломирао, па магистрирао... радим докторат... Ја то морам да знам...

ВУЈИЋ: Е па, брајко, ако мораш да знаш... мораш да знаш и да то нису губици... То, Павловићу, нису губици!

ПАВЛОВИЋ: Нису губици?
(*Смеје се*)
Ако је тако, ако ви то мени докажете... ја ћу узети све своје дипломе и појешћу их овде пред вама... Ако ми то докажете...

ВУЈИЋ: Преко осамдесет посто су ненаплаћена потраживања... Преко осамдесет посто... И ти то, Павловићу, мораш да знаш... Остало су курсне разлике...

ПАВЛОВИЋ: Ненаплаћена потраживања... Ненаплатива потраживања, друже Вујићу! Објасните ми зашто су ненаплатива... То ми објасните...

ВУЈИЋ: То нека ти објасне у Комори и СИВ-у... Несам ја смишљао компензационе послове.

ПАВЛОВИЋ: Тачно. Ви сте само потписивали уговоре по којима вам Арапи вредност радова обрачунавају не само у нафти, што је такође глупост, него и у... бананана, урмама, кокосу, шта ја знам у чему све... Чуди ме да нисте и песак прихватили... то им баш успева...

ВУЈИЋ: Ма је л' теби, бре, јасно човече да се то од мене тражило? Је л' теби то јасно?

ПАВЛОВИЋ: Наравно да ми је јасно!

Звони шелефон.

ВУЈИЋ: Па шта онда оћеш? Шта ти од мене оћеш?

ПАВЛОВИЋ: Ништа.
(*Узима слушалицу*)
... Молим... А, ти си... Јесам, заузет сам... А трајаће док траје... Где да остане?... Цео дан... не долази у обзир!... Ништа се ја не дерем... само ти кажем... То мене не занима... Ако нећеш – не мораш... Не, не ја ћу то средити!
... Можеш и да се не враћаш... Да, да... Рекао сам – ја ћу средити...
(*Сјустии слушалицу*)

Извините за тренутак...
(Узме слушалицу и окрене број)
 Иди, молим те, узми ми клинца... Јесте... Добро, само му
 немој куповати сладолед... Види да ли је ручао... Здраво!
(Сћусти слушалицу)
 Разговор о вашој “Победи” смо завршили... То ме не
 занима... Разумете?

- ВУЈИЋ: Шта смо завршили? Ја би тебе молио...
- ПАВЛОВИЋ: Немате ви мене, Вујићу, шта да молите. Ово није црква, а ја нисам ни Бог ни поп. Не делим индугенције.
- ВУЈИЋ: Шта не делиш?
- ПАВЛОВИЋ: Опроштај грехова.
- ВУЈИЋ: Ма, Бога ти! Немаш ти мени, брајко, шта да опрашташ, него ти мени објасни једну ствар...
- ПАВЛОВИЋ: Не, него објасните ви мени...
- ВУЈИЋ: Немам ја теби шта да објашњавам... ти си магистар...
- ПАВЛОВИЋ: Оставите се тих ситних штосова... Објасните ми шта сте радили после рата?
- ВУЈИЋ: Шта, шта сам радио... после рата?
- ПАВЛОВИЋ: Шта сте радили, после рата, са онима који су крали, пљачкали, шпекулисали... Са онима који су, како сте говорили, подривали систем? То ми објасните?
- ВУЈИЋ: *(Запањен)*
 Оћеш да кажеш, председниче...
- ПАВЛОВИЋ: Ништа ја нећу да кажем! Ја сам питао?
- ВУЈИЋ: Звао си ме да ми кажеш како сам ја тај који подрива систем?
- ПАВЛОВИЋ: Не!
- ВУЈИЋ: Хвала ти, друже председниче!
- ПАВЛОВИЋ: Без захваљивања!... Ако сте у рату могли да се убијате за јабуку и шљиву или за парче сланине... а после рата да осуђујете на смрт због кила мармеладе или пар метара жице... шта би ми данас требало да радимо? Шта ми данас да радимо, друже Вујићу?

Вујић ља немо љледа.

III – 18. јануар 1954.

Ленин сјан. Креденац, шјорей, сјо, лежај... На креденцу радио ајарај
“Космај”... На зиду фотјографјје: Тишо, Кардељ, Ранковић и Ђилас. Лена,
видно шрудна, чистји кромјир. Никола, деше од њеј зодина, изра се на
кревеју. Павле, са рукама на леђима, корача шамо-амо и слуша радио
извешијај са шређеј њленума ЦК СКЈ.

СПИКЕР: ... Пленум је отворио друг Тито и предложио дневни ред:
Случај друга Милована Ђиласа и питање спровођења
одлука иј конгреса СКЈ... После реферата друга Кардеља
развила се дискусија у којој је учествовао већи број чланова
ЦК.

ЛЕНА: Пусту мало јаче...

Павле ијјача.

СПИКЕР: Пошто је дискусија завршена, друг Владимир Бакарић,
известилац комисије која је била формирана у вези са
случајем Милована Ђиласа, предложио је да Пленум ЦК
усвоји следећу одлуку о другу Миловану Ђиласу. Одлука
гласи:

Трећи пленум ЦК СКЈ, сазван ради претресања случаја
Милована Ђиласа, члана ЦК, на седници од 16. и 17. јануара
1954. године, после опсежне дискусије и оцене
идејно-политичких ставова друга Ђиласа, које је он изнео у
својим чланцима у “Борби” од 11. октобра 1953. до 7.
јануара 1954. и у јануарском броју часописа “Нова мисао”,
као и после оцене његових поступака у току последњих
месеци, утврдио је:

Прво: – да су схватања која је Милован Ђилас изнео у
својим чланцима, у својој основи, противна политичкој
линији усвојеној на иј конгресу СКЈ.

Друго: – да су та схватања, с обзиром на положај друга
Ђиласа у ЦК, унела забуну у јавност и нанела озбиљну
штету како Савезу комуниста тако и интересима земље.

Треће: – друг Ђилас се својим ставовима и поступцима
удаљио од ЦК и читавог СК. Изолујући се лично од
практичног рада, дао је политичку изјаву за разбијање
идејног и организационог јединства ЦК и за његову
ликвидацију.

Због тога, пленарни састанак ЦК одлучује да се друг
Милован Ђилас искључи из ЦК, удаљи са свих функција у
СК и казни последњом опоменом...

Слушајући извештај Павле се повремено заусиавља и смеје. Трља руке и зледа фоитографије на зиду. Пошито искључи радио смеје се на сав глас...

ЛЕНА: Објасни ми, молим те, шта ти је то толико смешно?

Павлу се придружује и Никола. Онако како то деца раде подражавајући ситарије. Долази код Павла.

ЛЕНА: Никола, престани!
(Павлу)
А и ти би могао.

ПАВЛЕ: А што да се не смејемо? Ко ме је жао – нека плаче...
(Даље се смеју)

НИКОЛА: Ајде да се смејемо, ајде да се смејемо...

ЛЕНА: (Николи)
Хајде, престани! Чујеш ли шта ја говорим?
(Павлу)
Ни на чијем гробу не треба певати!

НИКОЛА: Ајде да певамо, ајде да певамо...

ЛЕНА: Престани кад кажем!

ПАВЛЕ: (Николи)
А шта ћемо да певамо? Коју ти знаш?

НИКОЛА: Знам, знам... ову:
(Пева)
“Све тичице из горе, све тичице из горе... Све тичице из горе спустиле се на море... Све тичице из горе...”

ПАВЛЕ: Немој ту, та не ваља... Сети се неке лепше...
(Лени)
Жао ти је друга Ђиде, је ли? Баш ти га је жао?

ЛЕНА: Није ми га жао.

ПАВЛЕ: (Узима ситолицу и ситавља је испод фоитографија на зиду)
Није... Смета ти само што се ја радујем...

ЛЕНА: Погрешно се Павле радујеш...

ПАВЛЕ: (Пење се на ситолицу и скида Ђиласову фоитографију)
Је ли? Како то мислиш, погрешно? Ваљда је важно да је искрено?

НИКОЛА: (Пружа руке ка фоитографијама)
Мени ону... мени ону...

- ПАВЛЕ: Ту ћемо други пут... не можемо сада...
(Лени)
И откуд ти знаш да је погрешно?
- ЛЕНА: Тако су се неки и за тебе...
(Заћућуи)
- ПАВЛЕ: Заврши, заврши...
(Силази са столице)
- ЛЕНА: ... неки су се радовали...
- ПАВЛЕ: А, је ли?... Само неки... нису сви... Важно је да ти ниси била међу њима... за остале је лако...
- НИКОЛА: (Павлу)
Дај ми... дај ми слику... Дај ми...
- ПАВЛЕ: (Николи)
Доста! Ајд марш тамо!
(Гурне ња ка Лени)
- НИКОЛА: (Плаче)
Мама... чика Павле ми не да слику...
- ЛЕНА: Зашто си такав према детету? Није ти оно криво.
- НИКОЛА: (Плаче)
Не волим... чика Павла... Не волим...
- ЛЕНА: (Николи)
Немој да плачеш... И немој тату тако да зовеш...
- ПАВЛЕ: (Ломи рам Ђиласове фотографије)
“Немој тату... тако да зовеш”... Немој тату... Немој да лажеш... и мене и то дете....
- НИКОЛА: (Павлу)
Ниси мој тата... ниси... ниси
- ЛЕНА: (Николи)
Престани! Умукни већ једном!
(Дрмуса ња. Никола се дере на сав џлас)
Умукни!
- ПАВЛЕ: (Цепа Ђиласову фотографију)
Лено, остави дете... Оно није криво...

Узима кайућ и излази. Лена привија Николу уз себе. Обоје плачу.

IV – 20. јануар 1954.

Канцеларија УДБЕ. Иследник Драгиша седи за столом. Павле, сав скрушен, стоји насрам њега.

- ДРАГИША: *(Гледа у њајуре)*
Значи, нећеш да ми кажеш? А, Учо?
- ПАВЛЕ: Пише ту.
- ДРАГИША: Не пише. Ја оћу да ми ти кажеш.
- ПАВЛЕ: Нису.
- ДРАГИША: Шта нису?
- ПАВЛЕ: Другови нас нису мучили.
- ДРАГИША: А шта су вам онда радили?
- ПАВЛЕ: *(Ћуји)*
Другови су нам... пружили прилику... да схватимо... колико смо... погрешили.
- ДРАГИША: Па како су вам то – пружили прилику? Кажи ми – слободно?
- ПАВЛЕ: Радили смо... и учили...
- ДРАГИША: Шта сте радили? Требили вуну?
- ПАВЛЕ: Радили смо луку... и пут...
- ДРАГИША: Јебига Учо! Сваку реч треба да ти извучим кљештима. Седи, што стојиш?
(Павле седне)
Да кажеш ти мени нешто поштено. Онако, човечански. Оћеш?
- ПАВЛЕ: Шта да кажем? Ту ти све пише.
- ДРАГИША: Ти и ја се, Учо, не знамо од јуче. Неки смо, вајни, ратни другови.
(Павле ћуји)
Кажи ми поштено – мрзиш ли ти мене?
- ПАВЛЕ: Не, што би те мрзео?
- ДРАГИША: Све ми се тако чини. Ћутиш. Нећеш да разговарамо ко другови.
- ПАВЛЕ: Ти знаш, Драгиша, зашто ћутим.

- ДРАГИША: Добро, ал мени можеш да кажеш. Немој другима. Нисам те ја звао овде да би те проверавао. Знај да ти тамо није било лако.
- ПАВЛЕ: Није.
- ДРАГИША: А шта ти је било најтеже?
- ПАВЛЕ: Да схватим да сам постао издајник... свог народа... и своје Партије...
- ДРАГИША: И ти си то схватио?
- ПАВЛЕ: Јесам. Другови су ми помогли да схватим... и да се вратим на прави пут.
- ДРАГИША: Добро Павле, и овде тако пише. Сад све зависи од тебе.
- ПАВЛЕ: Не зависи.
- ДРАГИША: Што је до нас – биће учињено.
- ПАВЛЕ: Могу ли да се вратим на посао?
- ДРАГИША: Видећемо. Да видимо шта би ти одговарало.
- ПАВЛЕ: Ти знаш – био сам у школи.
- ДРАГИША: Знај, ал тамо не може. Можда у “Шумском”. Видећу ови дана...
- ПАВЛЕ: Шта би ја тамо радио?
- ДРАГИША: Нешто ћемо да ти смислимо. Можда – шумар, бар за прво време.
- ПАВЛЕ: *(Усџаје)*
Добро, види што пре. Могу ли да идем?
- ДРАГИША: Што не би могао? Ти си слободан човек ко и други.
- ПАВЛЕ: *(Одлази)*
Здраво. И хвала ти.
- ДРАГИША: Здраво Учо, нема на чему. Чим нешто буде – зваћу те.
(Павле изађе)
Е, мој комесару!

V – 23. јули 1947.

Срески комитет. Канцеларија секретара Стојана. На зиду слике: Тито, Стаљин, Маркс и Енџелс. Лена седи. Стојан шећа и љомно чисти неки љајир...

- СТОЈАН: Не мож бити боље? И шта би ти сад тела?
- ЛЕНА: Ако ти није јасно – прочитај још једном. Ја да ти објашњавам све из почетка нећу.
- СТОЈАН: Јасно је, јасно је мени. Само, ја ово нећу да потпишем. Јок, Бога ми!
- ЛЕНА: Е, онда ћеш ми дат написмено да нећеш. Па да видимо дал си ти Бог или секретар среског комитета.
- СТОЈАН: *(Гледа у љајир)*
Нит се види ко предлаже, нит зашто...
- ЛЕНА: Види се, види се... Све ту лепо пише само се ти правиш да не видиш. Ал ако мислиш да ме тако задржиш, да ћу тако да останем с тобом – грдно се вараш, Стојане. Грдно се вараш. Ја нисам дошла да те молим...
- СТОЈАН: Ни досад ниси молила. Ја само велим да то тако не може.
- ЛЕНА: Шта не може? Ти ћеш да ми забраниш да ја студирам? Ти ћеш да управљаш мојим животом?
- СТОЈАН: Немој да вичеш. Свуд се зна неки ред па и овде.
- ЛЕНА: Не вичем, а тај ред држи ти овде, у комитету, не код мене.
- СТОЈАН: Јес ти дошла овде да се свађаш са мном? Јел то оћеш?
- ЛЕНА: Не, знаш ти шта ја оћу?
- СТОЈАН: Знам. Оћеш како ти оћеш, ал ја мислим да то тако не може. Ако је досад тако и било – више не може...
- ЛЕНА: Шта је било – било је, а да више не може да буде – то сам ти и ја говорила.
- СТОЈАН: Ниси ти мене разумела, ил се правиш да ме ниси разумела. Знаш ти на шта ја мислим.
- ЛЕНА: Не знам, изјасни се до краја.
- СТОЈАН: Знаш, знаш и опет ћу да ти поновим.

- ЛЕНА: Ако ћеш опет да се убеђујемо ко је крив, а ко прав – боље немој. Ту смо рекли што смо имали.
- СТОЈАН: Мислио сам, сасвим конкретно, поводом ове ствари.
- ЛЕНА: Добро, да чујем.
- СТОЈАН: Као прво, ја мислим да теби овде ништа не фали. Шта фали бит књиговођа?
- ЛЕНА: Аха, то је оно конкретно.
- СТОЈАН: Ми ти кадрова немамо, а требају нам. Кажи и сама – кад би ти отишла ко би на то место, ко да ради твој посао? То као прво.
- ЛЕНА: А као друго?
- СТОЈАН: А као друго... Ја мислим да ми ово до сад нисмо базгали само онако... идими – дођими...
- ЛЕНА: Опет почињеш. Опет све из почетка...
- СТОЈАН: А шта би ти тела – да ти још купим карту за Београд. Гле мајку му! На шта ти ја личим, на будалу?
- ЛЕНА: А на шта ја теби личим? На неписмену скојевку ил фронтовку...
- СТОЈАН: Немој да вређаш, пази шта говориш!
- ЛЕНА: Ма раније је требало ја да пазим, сад ми је касно.
- СТОЈАН: Није касно. Само кад би размислила, кад би се добро узела у памет...
- ЛЕНА: Стојане – последњи пут ти кажем: међу нама је готово и остави ме на миру. Ако оћеш то да ми потпишеш – потпиши, а ако нећеш – кажи па да идем даље.
- СТОЈАН: Тако дакле. Ти ни да размислиш, а ја само да потпишем, па смо квит.
- ЛЕНА: Квит смо и без тога. Ако нећеш – идем ја да студирам и без те потврде...
- СТОЈАН: Кад би тек тако примали – сви би ишли.
- ЛЕНА: Значи, уцењујеш. Хвала ти Стојане!
(Усџаје)
- СТОЈАН: Не уцењујем, оћу само да размислиш.
- ЛЕНА: А да потпишеш – нећеш?

- СТОЈАН: Морам и ја да размислим – па да видимо шта ћемо. И шта ћемо и како ћемо?
- ЛЕНА: *(Иде ка вратицима)*
У реду, друже секретару! Видећемо ми за твоје размишљање. Видећу дал ћеш онда да потпишеш.
(Изађе)
- СТОЈАН: Пази да ме не уплашиш. Ти ћеш мен да командујеш и да претиш.
(Сића себи ракију и исција)
Доћеш ти – небио ја Стојан.
(Сића њоново)
Оћеш, оћеш!

 VI

Канцеларија председника комитетџа. Павловић сића њиће. Једну чашу њриноси и нуди Вујићу.

- ВУЈИЋ: *(Одмахује џлавом)*
Нећу. Реко сам да не пијем.
- ПАВЛОВИЋ: Вотка. Оригинал руска.
- ВУЈИЋ: Никад је нисам љубио.
- ПАВЛОВИЋ: Их, никад?
- ВУЈИЋ: Баш никад.
- ПАВЛОВИЋ: Ни кад сте љубили Русе?
- ВУЈИЋ: Ја никад нисам љубио Русе.
- ПАВЛОВИЋ: Баш никад?
- ВУЈИЋ: *(Уздише)*
Шта ти уствари оћеш? Није ми јасно?
- ПАВЛОВИЋ: Ни мени.
(Односи њиће)
Не пијете, а јетра... Није ваљда од лимунaде и сокова?
- ВУЈИЋ: Није ни од вотке. Друго сам пио.
- ПАВЛОВИЋ: Ја пијем ово, а друго немам.

- ВУЈИЋ: Нисам ти ни тражио. Шта ти оћеш од мене?
- ПАВЛОВИЋ: Хоћу истину.
- ВУЈИЋ: Какву истину?
- ПАВЛОВИЋ: Праву, наравно.
- ВУЈИЋ: Праву...
(Павловић клима главом)
Ја кад сам тхео истину, ја сам отишао доле, у народ, међу раднике...
- ПАВЛОВИЋ: Међу раднике?
- ВУЈИЋ: Јесте, синко мајчин, међу раднике...
- ПАВЛОВИЋ: А кад то?
- ВУЈИЋ: Тамо, негде, после рата... Није важно.
- ПАВЛОВИЋ: Јесте, јесте... Важно је. Важно је јер није истина.
- ВУЈИЋ: Шта није истина?
- ПАВЛОВИЋ: Да сте отишли међу раднике.
- ВУЈИЋ: Ма, гле мајку му! Дал ће бити да ти све знаш?
- ПАВЛОВИЋ: Само оно што ме занима, што ми треба... Нисте ви отишли међу раднике него на директорско место. Јел тако било?
- ВУЈИЋ: А то, по твом, није исто? То није међу радницима?
- ПАВЛОВИЋ: Наравно да није. А иначе би било много поштеније да сте отишли међу раднике. Сви ви!
- ВУЈИЋ: Који – сви ми?
- ПАВЛОВИЋ: Директори и руководиоци као ви. Сад би вам била чиста савест.
- ВУЈИЋ: Не брини ти за моју савест... А ти, друже, ако си већ толико савестан и поштен, што не одеш међу раднике? Све се бојим да би отишао с овог места.
- ПАВЛОВИЋ: Не бих, али то нема никакве везе ни са поштењем, ни са савешћу...
- ВУЈИЋ: Кад си ти у питању, а кад сам ја у питању онда...
- ПАВЛОВИЋ: Ја сам економиста и међу радницима немам шта да тражим. Радим свој посао, а нисам од оних који све знају и све могу...
- ВУЈИЋ: А ја јесам од тих који све знају и све могу, јел тако?

- ПАВЛОВИЋ: Тако је. Како би, иначе, пекарски помоћник могао да буде директор... И то не пекаре, него фабрике обуће “Будућност”.
(*Театрално*)
БУДУЋНОСТ, како то само... племенито звучи!
- ВУЈИЋ: Подјебавај, подјебавај...
- ПАВЛОВИЋ: “Будућност” није саставила ни три године... Играли сте револуционаре привреде и економије... и шире!
- ВУЈИЋ: Подјебавај, може ти се! То смо и заслужили!
- ПАВЛОВИЋ: Ви подјебавате, Вујићу, не ја!
(*Звони телефон*)
Молим... А ти си!... Добро... Добро... Јел она дошла?...
Коме се јављала?... Добро... А није се појавила?... Да, да...
Јел он што јео?... Добро... Хвала ти, здраво!... Здравео!
(*Сјуси слушалицу. Пије*)
Ви подјебавате, а не ја!
- ВУЈИЋ: А како ја то подјебавам и кога?
- ПАВЛОВИЋ: (*Узима један џајир*)
Носилац споменице, Ордена за храброст...
- ВУЈИЋ: Ко?
- ПАВЛОВИЋ: Друг Вујић...
- ВУЈИЋ: Да, па шта с тим?
- ПАВЛОВИЋ: ... Члан Партије од четрдесет и треће, после рата руководилац, привредник, члан ЦК, опет привредник...
- ВУЈИЋ: Оћеш да кажеш како све о мени знаш?
- ПАВЛОВИЋ: ... Данас у пензији, активан у својој борачкој организацији...
Имате ли што да додате, друже Вујићу?
- ВУЈИЋ: Шта? Нешто у своју одбрану?
- ПАВЛОВИЋ: Зар се ви осећате кривим?
- ВУЈИЋ: А, шта га ја знам? Све је могуће. Јуче прави, данас криви...
- ПАВЛОВИЋ: (*Иронично*)
Да, тешка времена. Данас се све може и све сме. Измишља се и монтира... Падају главе...
- ВУЈИЋ: Ја то нисам рекао.
- ПАВЛОВИЋ: Јесте, јесте... и горе!

- ВУЈИЋ: А, ти сад можеш да okreћеш како оћеш!
- ПАВЛОВИЋ: Добро...
(Узима пайир)
Да не буде како ја okreћем и како је све могуће, да ми заједно размотримо нека питања. Слажете ли се?
(Вујић ћуши)
На пример: Зашто другу Вујићу, члану Партије од четрдесет и треће, данас не ваља ни Партија ни друштво?
- ВУЈИЋ: А кад је то и где Вујић реко да му не ваља ни Партија ни друштво?
- ПАВЛОВИЋ: У последње време друг Вујић то често говори. У разним приликама, а понекад и без икаквог повода...
- ВУЈИЋ: Слушај ти Павловићу! Ја нисам ни пијандура ни будала која тртља где шта стигне и како му падне на памет...
- ПАВЛОВИЋ: Зар сам ја то рекао? Ко то каже?
- ВУЈИЋ: Знам ја шта си ти реко! Ако имаш шта конкретно...
- ПАВЛОВИЋ: Најконкретније. Ево, цитирам... Али пре тога... Ово сте изјавили сад у мају, тачније... 16. маја, играјући шах са својим друговима борцима, тамо, код вас, у вашем клубу... Цитирам: "Јебеш ти све ово. И такво руководство и такву Партију. Да је Партија била оваква четрдеспеве, ево јој га на, што би пошо с њом и за њеним руководством"... И тако даље, и тако даље... Је ли довољно конкретно, друже Вујићу?
- ВУЈИЋ: Није, Павловићу! Ко то тврди да сам ја то реко?
- ПАВЛОВИЋ: Хоћете да кажете да ви то нисте рекли?
- ВУЈИЋ: Питам, ко тврди!
- ПАВЛОВИЋ: Престаните да питате! И одговарајте на оно што ја питам!
- ВУЈИЋ: Ма немој! Богати! Јесам ли ја то овде на саслушању?... Шта ли?
- ПАВЛОВИЋ: Зовите ви то како хоћете, али одговарајте! Јел вам јасно?
- ВУЈИЋ: Да, све ми је јасно!
- ПАВЛОВИЋ: Онда да чујем одговор: Јесте ли то изјавили или нисте?
- ВУЈИЋ: Знаш шта, Павловићу?
- ПАВЛОВИЋ: (Виче)
Јесте ли изјавили или нисте? Конкретно?

- ВУЈИЋ: Можеш ти да се дереш на мене колко оћеш...
- ПАВЛОВИЋ: *(Виче)*
Јесте или нисте? Чујете шта питам?
- ВУЈИЋ: *(Виче)*
Чујем, нисам глув!
- ПАВЛОВИЋ: Онда, да чујем одговор...
- ВУЈИЋ: Ево ти га... Ако ти моје признање треба да би ме избацио из Партије...
- ПАВЛОВИЋ: Ја не избацујем из Партије!
- ВУЈИЋ: Можеш, Павловићу, слободно! Можеш и без признања, нећу се ни жалити...
(Усџаје)
- ПАВЛОВИЋ: Па да, нормално! “Јебеш ти овакву Партију... и руководство”. Зашто би се жалили?
- ВУЈИЋ: *(Долази до сџола и узима џиће)*
Ја имам више партијског стажа него ти година!
(Исџија на екс)
- ПАВЛОВИЋ: То вам је отежавајућа, а не олакшавајућа околност, Вујићу!
(Дуже чашу)
Живели!
(Исџија џиће)

VII – децембар 1947.

Срески комиџеџи. Сџојан седи за сџолом. Павле шеџа џо канцеларији. Пију.

- СТОЈАН: Седи, што стојиш?
- ПАВЛЕ: Нећу да седим, немам времена. Кажи шта имаш – па да идем.
- СТОЈАН: Звао сам те да попричамо, ал не могу овако наврат-нанос. Седи мало...
- ПАВЛЕ: Онда је можда боље да померимо за неки други дан.
(Гледа на сџи)
Часови ми почињу за мање од сат.

- СТОЈАН: Јок, јок, боље сад. Ти иначе, у задње време, ретко навраћаш у комитет.
- ПАВЛЕ: Имам и других послова.
- СТОЈАН: Имао си и пре, ал си свраћао.
- ПАВЛЕ: Ја сам теби рекао шта мислим о твом понашању и о појединим потезима и видим да то на тебе није имало никаквог утицаја. Кад је тако... И сад не бих дошао да ме ниси звао.
- СТОЈАН: Ти би целог живота да ми будеш политички комесар.
- ПАВЛЕ: Не би – зато и не долазим.
- СТОЈАН: Па ја, тако је лакше. Завућ дупе у школу, учит децу рачун и подјевати из заветрине... Лако је тако Учо, градит комунизам.
- ПАВЛЕ: Шта је лако?... Шта кажеш?
- СТОЈАН: То што си чуо.
- ПАВЛЕ: Ја, значи, подјевавам из заветрине... учећи децу рачун. Ти то мени, Стојане?
- СТОЈАН: Шта оћеш – ниси се баш претрго. На терену те нема...
- ПАВЛЕ: (*Шејта и ћути*)
Слушај Стојане! Једно ћу ти рећи – и то да запамтиш. Добро да запамтиш! Више предамном да ниси изустео речи: комунизам, социјализам, реакција... марксизам, лењинизам... и сличне. Јел ти јасно?
- СТОЈАН: Ма шта ти мени – јел ми јасно? Јел јасно теби бре, да је ово бре четрес седма, да није више рат и да ми ниси ти политички комесар. Шта ти мен наређујеш?
- ПАВЛЕ: Не наређујем ти.
- СТОЈАН: Шта не наређујеш... “Јел ти јасно!”, пази мајку му. У школу па учи ћаке – немој мен д’учиш!
- ПАВЛЕ: Не дери се! Много си ми нешто постао храбар одкад си ... секретар среског...
- СТОЈАН: А ту смо значи. То је оно што теб смета, што сам ја на овом месту... Да неб можда ти тео тако учен...
- ПАВЛЕ: Да сам хтео – не би тебе предлагао. Али, ти си то већ заборавио... Од изградње комунизма немаш ни времена да се сетиш...

- СТОЈАН: Онда ће бити да се ти нешто кајеш за то предлагање. Ако се кајеш што си ме предлагао? Јел зато да би ме сад зајебаво, да би ми наређивао шта смем и шта не смем да кажем... Јел зато?
- ПАВЛЕ: Зинуло ти дупе за власт Стјане, ето шта је. Тако и народ говори. Ако оћеш да видиш какав је ко – дај му власт. Али... Шта је – ту је!
- СТОЈАН: Ај сад до краја кад си почо. Немој врд, мрд... Кажи слободно шта ти то мени конкретно налазиш да не ваља, да не доликује, ко секретару...
- ПАВЛЕ: Ја сам то теби већ говорио па шта је вредело – ништа. И што да ти понављам кад, ваљда, и сам знаш куд си забраздио. Што да ти понављам?
- СТОЈАН: Ни мање ни више него – забраздио. Ко да сам отишо на страну реакције...
- ПАВЛЕ: Људи те се плаше, ова мангупарија коју си попримао у СКОЈ иживљава се са сељацима, зову те Крвопија, хапсиш – пушташ...
- СТОЈАН: *(Исијје ракију)*
А који се то људи мене плаше, а? Знаш ли то да ми одговориш?
(Павле ћуиуи)
Ајде, ајде Учо, немој да ми се скањераш... Уватиш, наређаш, извређаш... све без доказа – па ником ништа. Појео вук магарца...
- ПАВЛЕ: Знаш ти добро да ја не причам без доказа. Знаш, знаш.
- СТОЈАН: Знам ја добро који ме се боје. Они што закопавају мас и жито, и што гласају у “ћораву”, и што чекају каћемо ми да полипшемо од глади па да они опет заседну... Јел теб то њи жао?
- ПАВЛЕ: Није мени њих жао, ал те се не плаше само они. И није овде све сама реакција и није сваки сељак кулак. А ти заређао па... Нек се прича шта се прича, тебе није брига.
- СТОЈАН: Ни ти немој зато да бринеш. Знам ја сељака боље нег ти. Нек причају шта оће – да дају морају.
- ПАВЛЕ: Да дају, Стојане, а не да им се отима. И кад смо се борили – нисмо отимали. Јел тако било, секретаре?

- СТОЈАН: Јесте, ал ово је друго. Волео би ја теб да видим на овом месту. Да видим како би спроводио директиву. Нисам ја правио план откупа него га добио. А за извршење – зна се кога ће за гушу...
- ПАВЛЕ: Што се може – може се, а што се не може – не сме се ни на силу. Али код тебе се све може и све сме...
- СТОЈАН: Ако знаш боље – ко ти брани? Иди па агитуј друже Учо, а не овде мен да учиш. Ја знам шта знам...
- ПАВЛЕ: *(После њодужеџ ћуџања)*
Што си ме звао?
- СТОЈАН: Звао сам те да ти кажем, ако између нас двоце још нешто има, да се манеш те упишуље.
- ПАВЛЕ: О Лени немој тако да се изражаваш – то ти најозбиљније кажем. Она је члан Партије као ти и ја, само мало бољи.
- СТОЈАН: Биће да ја боље знам ко је и кака је она. Оћеш да ти причам?
- ПАВЛЕ: Рекао сам ти – припази шта говориш. Твоје ме приче о њој не занимају. Јел ти јасно!
- СТОЈАН: Боље ти припази шта радиш – јер видим да не знаш с ким имаш посла...
- ПАВЛЕ: *(Викне)*
За-ве-жи! Јел ти јасно!
(Прилази му џреџећи)
Јел ти јасно?
- СТОЈАН: Учо, немој да се дереш на мене. Нисам је ја теб отео него ти мен. И немој ти мени да претиш, јел знаш!
- ПАВЛЕ: *(Измахује џесницом)*
Ја је теби отео – је ли? Ја је теби отео? Шта сам ја...?
- СТОЈАН: *(Усџаје од сџола)*
Учо – беж даље! И немој да претиш...
- ПАВЛЕ: Нећу да претим него ћу да ти...
(Гура му џесницу џод нос)
Само још једну изусту... само зини...
- СТОЈАН: *(Гурне џа од себе)*
Одбиј даље! Ил си полудео ил си пијан...
- ПАВЛЕ: Куш кад кажем!
- СТОЈАН: Кушуј ти њу – немој мен, јел знаш! Нисам ти ја крив...

- ПАВЛЕ: *(Дочейа Сџојана за крајну. Гурне ђа из све снаге. Сџојан љада љреко сџола и сџолице)*
Ја сам крив, ја!
- СТОЈАН: За ово ћеш ме запамтит Учо!
(Усџаје)
- ПАВЛЕ: Ти секретар среског комитета! Шта је Лена – твоје вла-
сништво... као стока...
- СТОЈАН: За ово ћу ти показат ја Учо... Знам ја шта је и она и ти...
- ПАВЛЕ: Марш – срам те било! Ти мислиш да људи морају да живе
по твојој директиви.
- СТОЈАН: Мене срам – а тебе јок. Са мном је била две године – еј бре,
две године – па јој нисам ваљо. Сад с тобом.
- ПАВЛЕ: *(Прећехи)*
Није ти било доста?
- СТОЈАН: Оћеш с њом да се жениш? Нис нашо ни једну другу него
баш њу...
- ПАВЛЕ: Завежи кад ти кажем!
- СТОЈАН: Да завежем, јел! Фала ти Учо! Фала ти ко рођеном!
- ПАВЛЕ: Нема на чему.
- СТОЈАН: Реакција једва чека да се ми закрвимо...
- ПАВЛЕ: Не заклањај се иза реакције... и не забадај њушку у мој
живот... и њен. Не занима ме шта си и колико имао с њом...
- СТОЈАН: Не занима те ни шта мислим...
- ПАВЛЕ: Јебе ми се шта ти мислиш!
- СТОЈАН: Тако значи?
- ПАВЛЕ: С тобом другачије не може... и не треба...
- СТОЈАН: Е јебе се онда и мен за теб и њу!
(Показује му лакајџ)
И ти и она. Идите у цркву па се региструјте...
- ПАВЛЕ: Ако ми од тебе зависи та дозвола – пре ћу у цркву.
- СТОЈАН: Иди одма. Поп воли вас тако учене..
- ПАВЛЕ: *(После ћуџања)*
Ниси, ниси ти крив. Ја сам зајебо ствар, ја, ја...
- СТОЈАН: Зашто се кајеш? Кажи слободно.
(Павле ћуџи)

Јел за оно... четресдруге? Јел за то?
(Павле ћуји)
 Жао ти је што ме не уби?
(Викне)
 Јел ти жао што ме ниси стреља Учо! Јел ти зато жао?
 Чујеш шта те питам!
(Павле ћуји)
 Жао ти значи... А Братунац не памтиш? Ко те извуко
 рањеног, не памтиш, а? То не памтиш?
 ПАВЛЕ: Памтим! Све памтим!
 СТОЈАН: Ништа ја теб не дугујем!
 ПАВЛЕ: Нисам ни рекао да дугујеш.
 СТОЈАН: Па шта онда оћеш? Шта би тео од мене?
 ПАВЛЕ: Ништа.
(Гледа на саји)
 Ништа ја од тебе нећу. И немој ме више звати.
(Изађе)
 СТОЈАН: Павле! Стани Павле!
(Излази за њим)
 Учо! Учо!

 VIII – 18. април 1948.

---

*Ленин сјан. Сјо јосјављен за двоје. Павле уноси Лену јреко кућној
 прага. И једно и друго обучени су јек нешјо мало свечаније. Лена у руци
 држи цвеће.*

ПАВЛЕ: *(Врји Лену држећи је у наручју)*
 ... Седамнаести април 1948. биће крупним словима уписан
 у... у
 ЛЕНА: ... У историји!
 ПАВЛЕ: ... У нашој историји! У нашој!
 ЛЕНА: А у тој историји главна историјска личност... Лена Ив-
 ковић!... Боже, како то само звучи... Лена Ивковић!
 ПАВЛЕ: А ја? Шта сам ја у тој историји? Ваљда и ја имам неку
 улогу...?

- ЛЕНА: *(Чврсто̄ ља слеже)*
Имаш... Ону коју ти ја дам!
(Љубе се)
Ти си мој јунак... Мој... мој...
- ПАВЛЕ: *(Сјуиш̄а је. Звизне)*
Шта смо заборавили!
(Испрчава)
- ЛЕНА: Радио!...
- ПАВЛЕ: *(Уноси радио "Космај")*
Могли смо да останемо без највећег поклона...
(Гледа где би ља сџавио)
- ЛЕНА: Нисмо... ко би смео... Може на креденац...
- ПАВЛЕ: *(Сџавља радио на креденац)*
Тако... сад да укључимо...
- ЛЕНА: Дивно се уклапа... Дивно...
- ПАВЛЕ: Да ли има нешто? Колико је сати?
- ЛЕНА: *(Гледа на сати)*
Три и двадесет... Морало би да буде...
- ПАВЛЕ: *(Окреће дуџме скале)*
Сад ћемо да видимо...
- ЛЕНА: Баш су дивни моји другови, зар не?
- ПАВЛЕ: Јесу, дивни су...
- ЛЕНА: Цела подружница је сакупљала, а ја нисам ни знала...
- ПАВЛЕ: И моји у школи нам нешто спремају... чујем, неке књиге и два метра дрва... биће за целу зиму...
(Из радија се зачује: "Ајде Јано, кућу да ѓродамо")
- ЛЕНА: Свирарааа!
(Грчи Павлу у загрљај)
... Ову нећемо продавати... У овој кући увек ће се певати!
- ПАВЛЕ: *(Пева и врџи Лену ѓо кухињи)*
... Ајде Лено, ајде душо, кућу да продамо... Да продамо, само да играмо. Да продамо, Лено душо, само да играмо...
- ЛЕНА: *(Пева)*
Играт ћемо Павле, душо ал продат нећемо.
(Смеју се)
- ПАВЛЕ: *(Сјуиш̄а је)*
Слажем се!... А сад, да наздравимо!

ЛЕНА: Све ми се врти... пашћу ти...
ПАВЛЕ: *(Сића ракију у чаше)*
Држи се... тек почиње!
(Пружа Лени једну чашу)
Изволите, другарице Ивковић!
ЛЕНА: *(Узима чашу)*
Хвала, друже Ивковићу!
(Гледају се)
Ко држи говор?
ПАВЛЕ: Говоре нека држе други... Што желим себи желим и теби!
ЛЕНА: Што желим себи – желим и нама!
(Куцају се)
Ћерку и сина!
ПАВЛЕ: Сина и ћерку!... Живели!
ЛЕНА: Живели!
Пију.

IX – фебруар 1954.

Ленин сјан. Павле и Никола љаве лук и сјрелу. Никола на љави има љишћовку. Зайиче их Лена.

НИКОЛА: А јесу и партизани имали стреле?
ПАВЛЕ: Нису. Партизани су носили пушке... бомбе... митраљез.
НИКОЛА: А јеси и ти имао пушку?
ПАВЛЕ: Их, оволику.
(Шири руке)
НИКОЛА: А бомбу?
ПАВЛЕ: Колико хоћеш.
(Показује на љојас)
Овде су ми стајале... висиле... А знаш ко су нам били најбољи бомбаши?
НИКОЛА: Ко?

- ПАВЛЕ: Пионири.
(Показује)
Овако мали, а велики јунаци.
- НИКОЛА: Јел мали ко ја?
- ПАВЛЕ: Е, мало већи... мало старији. А свуда око опасача – бомбе. Па се ноћу, по мраку, прикраву бункеру и... бум, бум, бум... баце бомбе на непријатеља...
- НИКОЛА: А шта је то бункер?
- ПАВЛЕ: Бункер? То ти је... непријатељско утврђење... То је као једна... тако... кућица од бетона... Знаш шта је бетон?
- НИКОЛА: Знам – оно што се не седи.
- ПАВЛЕ: Како – што се не седи?
- НИКОЛА: Па напољу... Кад ја изађем да се играм мама каже: “Немој да седиш на бетону”...

Улази Лена. Сјане и гледа их. Они је не примећују.

- ПАВЛЕ: А, то значи! Да, да... не смеш седети на бетону... Ко седи на бетону може да се разболи... онда лекови, па лежање... и нема играња...
- НИКОЛА: А што мама каже да ти живиш у бункеру?
- ПАВЛЕ: То она онако... у бункеру се не живи...
- НИКОЛА: Јер може да се разболи...
- ПАВЛЕ: Да, да...
(Зайеже лук)
Е, да видимо шта смо урадили...
(У њом њренућку њримећи Лену. Пренеражен, ван себе од сјраха, скаче у сјрану, савија се и хваћа за главу. Крикне)
Аааа!... Не, не, не...
- ЛЕНА: (Зайањена)
Павле! Павле!
(Прискаче му)
Је ли ти добро? Павле...

Дрмуса га. Одлази њо воду. Никола – њресјрашен, њочиње да њлаче.

- ПАВЛЕ: (Полако седа на сјолицу. Гледа у њразно)
Не... не.

ЛЕНА: *(Даје му воду)*
Узми воде...
(Николи)
Немох да плачеш сине, немој... Шта сам урадила?
(Крши руке)
Само сам ушла...

ПАВЛЕ: *(Пије воду)*
Страшно...
(Узима ваздух)
Страшно...

ЛЕНА: *(Узима Николу)*
Немој да плачеш... Добро је тати...

ПАВЛЕ: *(Милује Николу по глави)*
И ти си ми се уплашио? Немој да плачеш, добро ми је...

Никола пресџаје да њлаче.

ЛЕНА: Хоћеш мало шећера?

ПАВЛЕ: У реду је, не треба... Зашто си тако ушла?

ЛЕНА: Не знам... тако... не знам ни сама... само сам вас гледала...

НИКОЛА: Мама, јеси ли купила лушу?

ПАВЛЕ: Не смеш ми иза леђа... тако тихо... немој никад...

ЛЕНА: *(Ухвати ња за руку)*
Никад више... Извини... Нисам знала...

НИКОЛА: Мама! Јеси ми купила лушу?

ПАВЛЕ: То ми се пре није дешавало... Не знам ни шта је...

ЛЕНА: Ма, ништа! Шта може да буде? Мало сам вас Ју
– изненадила...

НИКОЛА: Мама, дај ми лушу!

ПАВЛЕ: Дај му ако си му купила.

ЛЕНА: *(Николи)*
А јеси ли ти заслужио да је добијеш?

НИКОЛА: Јесам, био сам добар. Јеси ми купила?

ЛЕНА: А како си био добар? Да чујем!

НИКОЛА: Нисам излазио напоље.

ЛЕНА: И још?

- НИКОЛА: Играо сам се у кући.
- ЛЕНА: Са ким си се играо?
- НИКОЛА: Сам... Па после је дошао он... па смо правили стрелу... Види...
- ЛЕНА: Ко је дошао?
- НИКОЛА: *(Мало оклева)*
Тата. Правио ми стрелу... Види...
- ЛЕНА: *(Из њорбе вади шећерлему)*
Кад си био добар... ево...
(Никола узима шећерлему)
И немој сад са том... стрелом... ту по кући...
- НИКОЛА: Идем напоље...
(Павлу)
Оћеш и ти? Да је пробамо?
- ПАВЛЕ: Иди ти... доћи ћу ја касније...
- ЛЕНА: *(Николи)*
Стани, куд ћеш?
(Узима Николин кајуџић)
Обуци ово.
- НИКОЛА: *(Облачи се)*
И нећу да седим на бетону. Од њега се прави бункер за непријатеља...
(Исџрчи)
- ЛЕНА: *(Гледа Павла. Ђуџе)*
Јел ти боље?
- ПАВЛЕ: Јесте... Нећемо више о томе...
- ЛЕНА: *(Милује ља њо лицу)*
Донела сам нешто... Да ти покажем?
- Павле ћуџи. Лена из њорбе вади њаџире.*
- ЛЕНА: Узми. Погледај...
- ПАВЛЕ: *(Узима, Чииа... Одмах их враћа)*
... И шта ћу ја с тим?
- ЛЕНА: *(Скрушено)*
Па, мислила сам...

- ПАВЛЕ: *(Усџаје)*
Да си мислила... не би сад овако...
- ЛЕНА: Макар због детета...
- ПАВЛЕ: Због ког детета? Тог што носиш...
- ЛЕНА: *(Тихо љлаче)*
Не мораш... сама ћу ја... Али бар буди...
- ПАВЛЕ: Немој да плачеш... не могу да слушам... А не могу ни да певам... Да се веселим... шта?
- ЛЕНА: *(Кроз љлач)*
Никола је твоје дете... твој син...
- ПАВЛЕ: Ни за њега нисам отац... Купујеш му луше...
- ЛЕНА: ... Ја те због њега молим... И преклињем...
- ПАВЛЕ: Немој да ме молиш.. Нисам се ја ни разводио... Ако ни свом детету нисам отац... како ћу да будем туђем?

Лена рида од љлача.

Х

Канцеларија љредсединка комитетџа. Павловић и Вујић.

- ПАВЛОВИЋ: ... Кад сте оперисали срце тад сте још увек били у представништву у Бечу, јел тако?
- ВУЈИЋ: Јесте, ал сам се овде оперисао.
- ПАВЛОВИЋ: Зашто?
- ВУЈИЋ: *(Гледа ља)*
И то ти је сумњиво?
- ПАВЛОВИЋ: Свако ко може, одавде, иде у Швајцарску, у Америку... и за много ситније ствари.
- ВУЈИЋ: За друге не знам и не занима ме... За мене знам...
(Ћуџи)
Моје ће кости овде да буду закопане...
- ПАВЛОВИЋ: Страх од смрти?
- ВУЈИЋ: А, јебем ли га... А што то тебе занима, и што ће ти све то?

- ПАВЛОВИЋ: Треба ми... А кад ми нешто треба, кад ме неко занима, зна се метод... Наука, а ја држим до науке...
- ВУЈИЋ: Јебеш ти ту науку. Тако је радио и Ранковић.
- ПАВЛОВИЋ: Молим?
(*Вујић ћути*)
Како је радио Ранковић?
- ВУЈИЋ: Тако... Све знао о људима...
- ПАВЛОВИЋ: Значи – ја сам ранковићевац?
- ВУЈИЋ: Ја то нисам реко...
- ПАВЛОВИЋ: И немојте!... Ранковић није радио овако... Није, није... Његов метод је био погрешан, а о људима је мало знао. Уопште је мало знао...
- ВУЈИЋ: Не занима ме, ја сам с њим рашчистио.
- ПАВЛОВИЋ: Кад то?
- ВУЈИЋ: Пре једно дваестину година.
- ПАВЛОВИЋ: (*Пије*)
Ви сте с многима тада рашчистили... И тада и пре тога... У рату сте убијали због Троцког, ал са перманентним обрачуном – никад нисте престали... Да, да.
- ВУЈИЋ: Какав, бре, Троцки, о чему причаш?
- ПАВЛОВИЋ: О перманентном обрачуњу... О томе да ваш Марко није био тако црн како сте га ви, његови другови, представили...
- ВУЈИЋ: Јок, него је био бео! По твом је био бео, јел?
- ПАВЛОВИЋ: Ни црн ни бео него... наиван. Невин и наиван!
- ВУЈИЋ: (*Жести се*)
Ко, Ранковић? Ранковић невин? Јел ти то мен Павловићу нешто провоцираш?
- ПАВЛОВИЋ: Ја вас? Зашто би ја вас провоцирао?
- ВУЈИЋ: Не знам ја... Ти то боље знаш...
- ПАВЛОВИЋ: Ништа ја вас не провоцирам... Само вам кажем оно што је истина, оно што се мора рећи... једном!
- ВУЈИЋ: Значи – ти то ... озбиљно?
- ПАВЛОВИЋ: Ја то најозбиљније.
- ВУЈИЋ: Најозбиљније?

- ПАВЛОВИЋ: Да, наравно! Шта ту има чудно?
- ВУЈИЋ: *(Ћући)*
Јел то та нова политика?
- ПАВЛОВИЋ: *(Смеје се)*
Нова политика? Политика никад није нова. Не бар у овим просторима... Нови су људи...
- ВУЈИЋ: *(Уздихне)*
Благо нама са новим људима!
- ПАВЛОВИЋ: “Јебеш ти и овакво руководство и овакву Партију”!
Кажите слободно, што се плашите?
- ВУЈИЋ: Не плашим се... нисам тако реко... Ал, нека...
- ПАВЛОВИЋ: Шта нека? Кажите слободно... Шта се плашите?
- ВУЈИЋ: Ништа се ја не плашим... Нисмо се ми Павловићу, за то борили!... Нисам ја ни сањо да ће...
- ПАВЛОВИЋ: Само тренутак! За које ТО сте се ви борили?
- ВУЈИЋ: *(Оклева)*
Ако си ти друже за Ранковића...
- ПАВЛОВИЋ: Немојте да измишљате, ја то нисам рекао!
- ВУЈИЋ: На то му, некако, излази...
- ПАВЛОВИЋ: На то му никако не излази... сем вашим погрешним закључивањем... Зашта сте се ви борили, то ме занима?
- ВУЈИЋ: И за то, синко мајчин, да се ти и твоји данас бавите политиком. И зато!
- ПАВЛОВИЋ: Е, баш вам хвала! За тај циљ борбе до данас нисам знао. И зашта још?
- ВУЈИЋ: Сад је лако зајебават се... Ви за ово нисте кржавили гаће.
- ПАВЛОВИЋ: Ја се не зајебавам. И зашта још?
- ВУЈИЋ: Све што имате – нама да захвалите. Ми смо вам то оставили, није вам пало с Марса... Ал видим колико сте...
- ПАВЛОВИЋ: Е, то је већ нешто друго...
- ВУЈИЋ: То је прво Павловићу, па је после све друго...
- ПАВЛОВИЋ: Хајде да видимо... Мала компаративна анализа... Ево, овако... Је ли предратна Југославија била једна од најзаосталијих земаља у Европи?

(Вујић ћуићи)

Јесте или није?

(Вујић ћуићи)

Јесте, јесте... Најнижа стопа раста, једна од највећих стопа незапосленост, али не највећа... Власт састављена од корумпираних политичара, национализам је карта на коју сви играју... Краљ и његова камарила, па намесници... генерали и пучеви... трула Југославија... Тако је било...

ВУЈИЋ: Аха, а и комунисти, биће по твом, у истом том колу... Ту си и нас стрпо...

ПАВЛОВИЋ: Нисам. Комунисти нису у том колу... Комунисти су... пре рата... били... комунисти!

ВУЈИЋ: Да нама народ није верово – неби ни кренуо за нама четреспре... То ти ја кажем!

ПАВЛОВИЋ: Потпуно се слажем!... Сасвим сте у праву!

(Дуже чаиу)

Хајд, живели!

ВУЈИЋ: Живели!

(Пију)

То је била Партија, мој Павловићу! То је била Партија!

ПАВЛОВИЋ: А не ово данас – слободно кажите.

ВУЈИЋ: Нећу ја да упоређујем...

ПАВЛОВИЋ: Зашто да не? То су чињенице! Комунистичка Партија у предратној Југославији – боља је... Много је боља него у данашњој! – то је чињеница и то је, једноставно, тако!

ВУЈИЋ: *(Размишља)*

Па сад, ако ћемо поштено...

ПАВЛОВИЋ: Ја хоћу поштено, не знам ви?

(Вујић ба̄а̄ леда)

Каква је разлика, друже Вујићу, између предратне, труле, капиталистичке Југославије, против које сте се борили, и ове наше, самоуправне, социјалистичке – за коју сте се борили? Каква је разлика?

ВУЈИЋ: *(Ћуићи)*

Како – каква је разлика?

ПАВЛОВИЋ: Управо тако – каква је. Има ли разлике?

- ВУЈИЋ: Чим питаш, изгледа да за тебе нема никакве разлике...
- ПАВЛОВИЋ: Ма како да нема – има... Има доста разлика... На пример – многи економски критерији показују да је у данашњој Југославији ситуација много гора него у предратној.. Социјални такође... и тако даље... А знамо ко је на власти, јел тако?
- ВУЈИЋ: Ти сад то ко да ти ниси један од тих на власти...
- ПАВЛОВИЋ: Ја сад износим чињенице, друже Вујићу, а чињенице кажу...
(Пије)
... Чињенице кажу да је друштво за које сте се борили горе од онога које сте срушили... И то је оно што... је најгоре...
- ВУЈИЋ: А, извинићеш ти за то Павловићу, извинићеш ти за то! Немој ти мени...
- ПАВЛОВИЋ: Шта ћу извинити?
- ВУЈИЋ: ... Немој ти нама товарит сва говна која данас постоје... Лако је сад... е, ви сте за све криви, то је лако... А ја се нисам борио за ово данас... Ни ја ни сви ми који смо се поштено борили, мој брајко! То буди сигуран.
- ПАВЛОВИЋ: А зашта сте се ви то, поштено, борили?
- ВУЈИЋ: За ово данас, нисмо сигурно – то ти ја кажем... А ако баш оћеш – ваше су “заслуге” за ово данас далеко веће од наших... За ово данас ја се нисам борио...
- ПАВЛОВИЋ: Добро, може и тако... Ви сте се борили за оно јуче, а оно јуче родило је ово данас... И то је тај континуитет, друже Вујићу, ако се слажете...
- ВУЈИЋ: Немам ја ту шта с тобом да се сложим... а теби је сад лако да сваљујеш...
- ПАВЛОВИЋ: Не, него је вама сад тешко да признате...
- ВУЈИЋ: Шта, бре, да признам?... Шта да признам?
- ПАВЛОВИЋ: Зашта сте се борили? Не избегавате ви случајно тај одговор... Не, не...
- ВУЈИЋ: Зашта по твојем? За ово данас?

ПАВЛОВИЋ: Не – него за власт! За власт, друже Вујићу!
 ВУЈИЋ: За власт, је ли? И гинули смо за власт, јел?
 ПАВЛОВИЋ: За власт и боље сутра! Али су се живи брзо... врло брзо... илузија ослободили. Революционарима се снови нису остварили али су се исплатили – каже један мудросер, али добро каже!
 ВУЈИЋ: Да, да... А од тог бољег сутра ти ништа ниси видео, ти ништа немаш... Видим...
 ПАВЛОВИЋ: Потпуно тачно! Нит илузија имам – нит их уновчujem!
 ВУЈИЋ: *(Устаје. Пружа му руку)*
 Е па хвала ти председниче! Све си ми објаснио!
 ПАВЛОВИЋ: *(Држи му руку)*
 Нисам све!

XI – 2. јули 1948.

Ленин сџан. Павле шеџа са “Борбом” у рукама. Чиџа резолуцију ИБ-а. Лена седи за сџолом и слуша.

ПАВЛЕ: ... ИБ констатује да је услед свега овога ЦК КПЈ искључио себе и КПЈ из породице братских комунистичких партија из јединственог комунистичког фронта и, према томе, из редова ИБ-а...
 Југословенски руководиоци вероватно не схватају, или се праве да не схватају, да слична националистичка концепција може довести само до одрођавања Југославије у обичну буржоаску републику, до губитка независности Југославије, и до претварања Југославије у колонију империјалистичких земаља.
 ИБ не сумња у то да у крилу КПЈ има довољно здравих елемената, верних марксизму-лењинизму, верних интернационалистичким традицијама КПЈ, верних социјалистичком фронту.
 Задатак ових здравих чланова КПЈ јесте да присиле своје данашње руководиоце да отворено и поштено признају своје грешке и да их поправе, да напусте национализам, да де врате интернационализму и да свим силама учвршћују јединствени социјалистички фронт против империјализма,

или – ако се данашњи руководиоци КПЈ ПОКАЖУ ЗА ТО НЕСПОСОБНИ – да их смене и истакну ново интернационалистичко руководство Комунистичке партије Југославије...

- ЛЕНА: Добро, доста забога! Читала сам и сама... три пута.
- ПАВЛЕ: Е, онда ти мора бити јасно. Сваком паметном мора бити јасно!
- ЛЕНА: Јасно ми је!
(Прилази му и узима "Борбу". Чиња:)
ЦК КПЈ позива партијско чланство да збије своје редове у борбу за остваривање партијске линије и још веће учвршћивање јединства Партије, а радничку класу и остале радне масе окупљене у Народном фронту, да још упорније наставе рад на изградњи наше социјалистичке домовине!
(Баца новине на сто)
Јел теби јасно! Јеси ли и ово прочитао?
- ПАВЛЕ: Само једном – и било ми је јасно... и довољно.
- ЛЕНА: Није ти довољно, Павле. Очигледно није...
- ПАВЛЕ: А шта си ти очекивала? Да можда признају грешке? Кад би то могли не би их ни правили...
- ЛЕНА: Ма о чему то говориш? О чијим грешкама?
- ПАВЛЕ: Зна се о чијим. Добро се зна о чијим и о којим. Ти мислиш Црни је луд што је рекао: "Стој, не иде тако! Станите да размислимо!"
- ЛЕНА: А ти знаш шта је он рекао? Ти знаш...
- ПАВЛЕ: Знам. И он, и Хебранг, и амбасадор Бошковић у Румунији, и пола босанског комитета, и црногорског...
- ЛЕНА: Ја не знам овде ко је луд, а ко није, и шта ко хоће, али знам да није...
- ПАВЛЕ: ... да су Тито и ови око њега у праву. То знаш!
- ЛЕНА: Дозволи да завршим...
- ПАВЛЕ: Они су у праву, анђели наши непогрешиви... а Стаљин и цела совјетска Партија, и све комунистичке партије у свету... Све! Знаш ли да нема партије у свету која нас није осудила?

- ЛЕНА: Не занима ме, ја њихову бригу не видим.
- ПАВЛЕ: Не занима те, је ли? Што би тебе занимало? Што би те занимало кад си ти сигурна да Стаљин и сви они редом греше, да су скренули с правог пута... Теби је важно да ми, са својим мудрим руководством, крупним корацима грабимо у комунизам... Ми смо од Стаљина паметнији и од свих бољи! Ми смо најпаметнији и најбољи! Ко је ко ми? А Стаљин ако хоће то да схвати нека схвати, а ако неће... То ти знаш...
- ЛЕНА: Не знам ја много тога...
- ПАВЛЕ: Тачно! Ту си у праву!
- ЛЕНА: *(Љућито)*
Хоћеш ли ми дозволити...
- ПАВЛЕ: Извини... извини...
- ЛЕНА: Ако мислиш да сам толико глупа... ако не могу да кажем ни шта мислим... онда изволи... држи говор – нећу ти сметати.
- ПАВЛЕ: Ти мораш да схватиш...
- ЛЕНА: Ништа ја не морам... Не морам и нећу! Нећеш ме убедити ни ти ни цео руски Це Ка... да јесте оно што није.
- ПАВЛЕ: Шта није? Шта није?
- ЛЕНА: Не вичи. Наша власт није ни Турска ни кулачка ни издајничка, а и то су написали... И још горе лажи!
- ПАВЛЕ: Лажи! За тебе су то лажи?
- ЛЕНА: Оно што није истина – за мене је лаж! Стаљину су то подметнули... Нек дође па нек види како је...
- ПАВЛЕ: Немој да причаш глупости!... Сви сте ми ви паметнији од Стаљина...
- ЛЕНА: Хвала ти, Павле!
- ПАВЛЕ: Ти не видиш шта се овде дешава, шта се ради...
(Виче)
Нашли су праве да агитују против Стаљина... Разне Стојане... Он ми спроводи партијску линију... он је тај свесни елемент... Други су дали животе... Зашта? Да би он и њему слични срали против Стаљина и Руса. Засели па обреновићевски: Усе, на се и пода се! Граде комузиам!

ЛЕНА: Њега си ти довео на то место...

ПАВЛЕ: Е, ја ћу га и одвести... И њега и његове... Нека нас је сто – па нас је доста!... Неће ни Стаљин седети скрштених руку... Неће, неће!

ЛЕНА: Ти би опет у неки рат?... Зар ти није било доста?

ПАВЛЕ: Није! Ја се за ово нисам борио!

ЛЕНА: А ја се, Павле, нисам удала за Стаљина!... Ја мислим да смо ми ипак себи најважнији...

ПАВЛЕ: Ми!... Који то МИ?

ЛЕНА: Ти и ја... Дете које ћемо имати.

ПАВЛЕ: Ни зато се ја нисам борио... Запамти то и тако нешто више да нисам чуо! Јел ти јасно?

ЛЕНА: Ако је то наређење – онда је то требало раније да ми кажеш!

ПАВЛЕ: Није наређење... Зашто?... То је нешто што се подразумева...

ЛЕНА: *(Јурне ка слици Стаљина)*
Ма шта се подразумева!

ПАВЛЕ: *(Скочи и скине испред слике бранећи је)*
Њега ми не дирај! Њега ми не дирај!

Лена му падне око вратица.

XII – 11. октобар 1948.

Комитет. Стојан и Драгиша удбовац, Пију.

СТОЈАН: *(Скиа Драгиши њиће)*
Тако кажеш – нема ништа ново?

ДРАГИША: Ако ти знаш да има – ајд да чујем. Можда се понешто у комитету пре и сазна.

СТОЈАН: Па сад, кад би се комитет обавештавао како је ред тако би било... ал, видиш, није...

ДРАГИША: Шта није?

- СТОЈАН: Није како треба. Заобилази се Партија... ради шта ко оће... Неки нит ме питају нит ме зарезују...
- ДРАГИША: Кажи који су па да гонимо... ако треба.
- СТОЈАН: Шта да гонимо, који мој, кад си и ти таки. Јебе се теб, Драгиша, шта мисли секретар комитета.
- ДРАГИША: Ја мислим, Стојане, да неће бити баш тако... ај ти мало конкретније па да видимо...
- СТОЈАН: Најконкретније... Апсиш – не питаш. Ни дал треба – ни дал може. Ни дал овога – ни дал онога... Па који сам ја бре овде? Вредил штогод Партија за тебе?
- ДРАГИША: Само полако – да се објаснимо. Ја мало другачије видим ту ствар...
- СТОЈАН: Ја сам те и звао да се објаснимо. Не може, бре, ко у клин ко у плочу.
- ДРАГИША: Е, видиш, то би ја теби пре мого да кажем. Ал прво ово: немој ти Стојане мени – ја Партија. То што си ти секретар не значи да је она више твоја него моја... и мани се тога да ти мене плашиш Партијом...
- СТОЈАН: Ништа ја тебе не плашим... Правилно кажеш – колико је Партија моја толико је и твоја, ал ваљда има и неке разлике...
- ДРАГИША: Које, на пример?
- СТОЈАН: Па ваљда се ја Драгиша, ко неки вајни секретар среског комитета, ваљда се питам за нешто... Ил ти мислиш да мож како ти се ћефне...
- ДРАГИША: Можеш ти да мислиш штогод оћеш ал твој посо није да мени говориш ни шта ћу ни како ћу да радим... Ако то досад ниси знао – одсад да знаш и да ти је јасно!
- СТОЈАН: *(Виче)*
Ма не мож ти бре да апсиш без мог знања! Де си ти то видео да се то тако ради? До сад то тако није било!
- ДРАГИША: Не вичи и не повисуј на мене глас, Стојане! Много ће бити што није било...
- СТОЈАН: Немој ти мене ни да опомињеш ни да ме подучаваш... и ја знам понешто...

- ДРАГИША: Да те подучавам нећу, а једно ћу само да ти кажем: пази шта радиш, Стојане! Добро се узми упамет!
- СТОЈАН: Ма јел ти то мени претиш, а? Кажи слободно нашта циљаш...
- ДРАГИША: Кажи ти боље шта то тебе сврби... па ћу одма да кажем и где да се почешеш...
- СТОЈАН: Ништа мене не сврби Драгиша... ал не можеш ти тако како си забраздио...
- ДРАГИША: Ја теби реко да мој посо није твоја брига. Води ти рачуна о теби и о твом послу... да мени не би и ти правео посо... а ти сад како оћеш...
- СТОЈАН: Ја теб кажем да то тако не може!
- ДРАГИША: Не да ти ћаво мира...
- СТОЈАН: Ко си ти бре да апсиш... Учу Ивковића? Еј, бре, јел ти знаш ко је био и шта је био Уча... и шта је и данас за овај народ. А! Јел теб то познато?
- ДРАГИША: Јесте. Ко и теби!
- СТОЈАН: Па?
- ДРАГИША: А јел теби познато Стојане, да сам ја затворио и рођеног стрица Милована кад није тео да да жито? Две недеље био затворен...
- СТОЈАН: Твој стриц Милован није исто што и Уча Ивковић... Уча је бре овај народ повео у борбу, јебо те бог... За њим су ишли...
- ДРАГИША: И данас би твој, наш комесар, да поведе у борбу... Аха! Русе велича, а наше пљује... онако редом...
- СТОЈАН: То није истина!
- ДРАГИША: *(Виче)*
Шта није истина? Није истина ни да је у школи, пред ћацима, Стаљина дизо у небеса... Није истина... Тако си ти и на комитету: "Другови, сви ми знамо Учу!" Јел и то није истина?
- СТОЈАН: То јесте... и теби ћу опет да кажем: То за Учу није истина!

- ДРАГИША: И ја ћу теби још само једном да кажем: Пази, Стојане шта говориш! Пази, немој да те уједе гуја!
- СТОЈАН: Чекај да ти објасним... Стани мало...
- ДРАГИША: Немој ништа да ми објашњаваш! Боље немој!
- СТОЈАН: Да ти објасним бер само једну ствар...
- ДРАГИША: Кажем ти ко човеку – немој да ми објашњаваш... ако ми будеш објашњавао...
- СТОЈАН: Шта ће да буде?
- ДРАГИША: Може свашта... знаш ти добро.
- СТОЈАН: Да не би можда и мене?
- ДРАГИША: Шта – и тебе?
- СТОЈАН: Ајд, немој да ми се правиш...
- ДРАГИША: Не би, Стојане... ако не морам! А ти поведи рачуна! Нема играња.
(*Исија њиће*)
- СТОЈАН: Ја се не играм него ти озбиљно говорим.
- ДРАГИША: И ја теби озбиљно говорим, јебо те бог твој... и онај твој Уча стаљинаш! Оћеш да му се придружиш?
- СТОЈАН: (*Ћуји*)
Значи... тако... Драгиша...
- ДРАГИША: А шта би ти још тео?
- СТОЈАН: Добро Драгиша... ако је тако...
- ДРАГИША: (*Лакаји*)
Кур је мој добро... а тако јесте.
(*Усијаје*)
А ти сад гледај па направи још боље.
- СТОЈАН: Баш ти фала за савет.
- ДРАГИША: Молим и други пут.
(*Илази*)
И позови кад ти устреба. Боље ја код тебе него ти код мене... Ај здраво!
- СТОЈАН: Здраво.
(*Сија њиће и исџа га на екс*)
Јебо ти пас матер... и ко те постави!

XIII – 18. март 1954.

Кухиња Баба Милева. Милева, мало погрљена сјарица мува се по просјорији. Уђе Лена.

МИЛЕВА: *(Шири руке)*
Ене, то је моја Лена! У, љуби је баба!
(Падају у загрљај)
Откад је нисам видела... Нема је да дође... Све мислим –
можда се нешто наљутила на бабу, а?
(Лена одмахује главом)
Није, није... не мож она на бабу да се наљути...
(Лена јој њорбу)
Ма што си то...
(Узима њорбу)
... Што си се то глобила, рано моја?
(Одлази до сјола и вади њоклоне)
... Сапун... прави... Исти си отац, Лено моја, исти... Е, Бог да
му душу прости...
(Вади кесу)
... Шећер... Е, ово Лено, нећу да чујем. Нећу...
(Сјавља шећер на сјрану)
... Каки је то човек био... И он и твоја јадна мајка... Увек су
ми пружали – лака им земља била...
(Вади њеџлу)
Ене, мармалада...
(Шмрца)
Откад је нисам... Исти си отац... Поспремим ја дућан, а мој
ти газда Симеон, Бог да му душу прости,... “Узми Милева,
теб не претиче!” Никад нисам празни шака изишла из
дућана... А еве, пе’сет четврта... Десет година како
изгибоше, јадни, на правди Бога!
(Крсџи се)
Сто пута сам, ћерко, Швабу клела: Дабогда ви се семе
затрло!... Дабогда ве нигде не било!... Земља вам кости
избацила па кучићи да и глођу! Ал шта ћеш, ћери, да се
живи мора!
(Лена долази до креветџа и седа. Скида цићеле. Лежне)
Имаш оно твоје дете, имаш зашта да се радујеш...
(Лена љлаче)

МИЛЕВА: Лено, што ћутиш? Шта ти је, благо мени?
(Лена ојкојчава кајуј)
 ... Е, Лено, Лено... Говорила је теб твоја баба... “Бежи Лено, од ти шумаца... Бежи, Лено, ди су они за теб!”... Ал ти јок да послушаш!... Сама си крива, Лено моја!... И што си веровала и што си волела, јадна не била!... Ал, даће драги Бог, да и теб сунце огреје... Ајде немо да плачеш... Што ми нис Николу довела, откад га нисам видела?
(Приметји Ленин сјомак)
 ... Ене... Лено, благо мен, па ти си носећа!... Ако, благо мени, нек ти је живо и здраво!...
(Лена све јаче ѿлаче)
 ... Шта је... Лено?... А?... Да кажи ми...
(Лена риде)
 ... Нећеш ваљда... А Лено?...
(Пија јој сјомак)
 Немо љуби те баба... Немо кад те молим, Лено!
(Лена ѿлаче)
 ... Не мож, бре!... Не мож, ћерко, велико је!...
(Виче)
 ... Греота је, Лено!

ЛЕНА: *(Кроз ѿлач крикне)*
 Моооорам!

ДРУГИ ЧИН

I

Канцеларија председника комитетџа. Павловић. телефоном разговара са женом. Вујић, у фойељу, испија још једну вошкџу. На столу полућразна флаша.

ПАВЛОВИЋ: *(У слушалицџу)*

... Немам ја шта да разумем, јел ти јасно?... Не може и тачка! Јел ти јасно?... То мене не занима... Јесте... То ти сређуј, нисам ти ја ни заказивао... Рекао сам: не може!... Ма, чујеш ли ти шта ја теби кажем?

ВУЈИЋ: *(Устијаје)*
Где је WC?

ПАВЛОВИЋ: *(Заклои слушалицџу)*

На крају с леве стране...

(Вујић излази)

... Да, ту сам... Сад сам сам... Мене срамота!... Дете ти цело поподне у комшилуку, барабо, а ти мени! Слушај... Ако ти ја дођем тамо оплавићу те, маму ти јебем!... Завежи! Завежи, кад кажем!... Само покушај да га пипнеш... Само покушај!... Ма јебо те суд... Ја сам за тебе суд... Слушај: зваћу за петнаест минута... Не будеш ли са дететом, боље бежи!... Ја сам ти рекао...

(Залуи слушалицџу)

Мамицу ти јебем курвинску.

Сија ииће. Принесе чашу устиима ја засиане. размишља. Устијаје и иросија ииће у саксију. Осипавља чашу. Враћа се Вујић.

ВУЈИЋ: Ако ти мораш, да ми пођемо?

ПАВЛОВИЋ: Ништа ја не морам, само ви седите...

ВУЈИЋ: Како оћеш... Ја сам кроз те школе прошо.

ПАВЛОВИЋ: Кроз какве школе?

ВУЈИЋ: Мене је моја оставила са двоје мале деце. Мука сам се напатио.

ПАВЛОВИЋ: Кад вас је то оставила?

- ВУЈИЋ: Сину ми је било седам, а малој четири године. Сâм сам их подизо... И отац и мајка
- ПАВЛОВИЋ: Што се нисте оженили?
- ВУЈИЋ: Е, што? Знао сам ја – дође маца на вратанца...
- ПАВЛОВИЋ: Госпођа Марија?
- ВУЈИЋ: *(Изненађење)*
Знаш и жена ко ми је?
- ПАВЛОВИЋ: Не, мислио сам...
- ВУЈИЋ: Ма шта си мислио? Шта ја теби причам, бре!
- ПАВЛОВИЋ: Нисам знао да се то односи на вашу садашњу жену.
- ВУЈИЋ: Сад знаш!
(Усмијаје и свӣа њӣне)
- ПАВЛОВИЋ: Још то и доста. Нећу ја да бринем за ваше срце.
- ВУЈИЋ: Немој ти за мене уопште да бринеш... не само за срце.
- ПАВЛОВИЋ: И шта је онда било?
- ВУЈИЋ: Са чим?
- ПАВЛОВИЋ: Вратила вам се жена?
- ВУЈИЋ: После шест година. Ни “а” јој нисам рекао, ко да је била у гостима... После сам сватио колко сам се зајебо.
- ПАВЛОВИЋ: Зашто?
- ВУЈИЋ: Зашто? Зато што ми је жена полудела, ето зашто.
- ПАВЛОВИЋ: Ма шта причате?
- ВУЈИЋ: Знам ја добро шта причам... Камо среће да је стварно...
- ПАВЛОВИЋ: Ништа вас не разумем...
- ВУЈИЋ: Ма то твоја брига није... Шта ту има... да разумеш?
- ПАВЛОВИЋ: Жена вам болесна, а ви тако?
- ВУЈИЋ: Је, кур мој болесна... Уватила се суботара... Ајде, де, помислим... пустиће је лудило... Ал, јок! Све више и више... Направила ми цркву од куће, мајчина им лепа...
- ПАВЛОВИЋ: Кућа бившег члана ЦК – суботарска црква! Лепо!
- ВУЈИЋ: Ајд ме мало сад и за то зајебавај, што не би...
- ПАВЛОВИЋ: Важно је да они на вас немају утицаја.

- ВУЈИЋ: Имаћу ја на њих, не брини. Једног дана, све ћу ја њих о свом трошку, послати том њином Богу... Нек му се обратe директно...
- ПАВЛОВИЋ: Само немојте да пренаглите.
- ВУЈИЋ: Има да им шибнем бомбу па сви у пизду материну! Слатко ћу да их робијам! Живота ми!
- ПАВЛОВИЋ: То ви само причате. Сем тога, и верници су чланови соц савеза.
- ВУЈИЋ: Ма јебо их соц савец... Јак ми соц савез... Нек им он да цркву, не ја...
(Устаје и ђружа чашу)
Ајд сипај...
- ПАВЛОВИЋ: Рекли смо да је доста. Нећу да вас носим одавде.
- ВУЈИЋ: Ти мене да носиш? Могу ја, синко мајчин, да се носим у пићу с којим оћеш од вас млађи...
- ПАВЛОВИЋ: Могао би, је ли? А би ли могао да избациш то своје “синко мајчин”? Би ли то могао?
- ВУЈИЋ: Што ти то смета?
- ПАВЛОВИЋ: О томе нећемо расправљати.
- ВУЈИЋ: Не знам шта смо ни што смо и досад расправљали.
- ПАВЛОВИЋ: Знаћеш, не брини. Видиш, и ја сам прешао на “ти”... Све смо ближи...
- ВУЈИЋ: Некад су комунисти само тако и разговарали...
- ПАВЛОВИЋ: Ево, и ми ћемо као некад комунисти.
- ВУЈИЋ: А, тешко, Бога ми.
- ПАВЛОВИЋ: Зашто? Не одговара ти тон?
- ВУЈИЋ: Зато што си ти политичар па тек после све остало...
- ПАВЛОВИЋ: А то теби не одговара јер никад ниси волео ни политику ни политичаре.
- ВУЈИЋ: То нисам рекао, ал има политичара и политичара...
- ПАВЛОВИЋ: Више си ти имао среће са политиком него са женама. Бар до седамдесетих.
- ВУЈИЋ: Шта до седамдесетих?

- ПАВЛОВИЋ: С функције на функцију, све до федерације... Па онда, хоп...
(Показује руком)
- ВУЈИЋ: Није хоп, него сам ишо тамо где ме Партија слала...А ти мож да зовеш то како оћеш...
- ПАВЛОВИЋ: А где те Партија послала седамдесет друге?
- ВУЈИЋ: Оћеш да кажеш да сам био с либералима? То?
- ПАВЛОВИЋ: Ниси ти никад био с њима, ал те смакоше. Зашто?
- ВУЈИЋ: Нико мене није смако... Ту си се ти нешто зајебо... Погрешно су ти доставили...
- ПАВЛОВИЋ: Тога се и сам добро сећам... Поскидали су млађе, образоване кадрове, интелектуалце... Али, зашто тебе?
- ВУЈИЋ: Ко шваба тра ла ла... Зашто тебе, па зашто тебе?
- ПАВЛОВИЋ: (Гледа у џајуре)
Добро Вујићу... Кад неког из ЦК набију у спољну трговину, у представништво, шта је онда то? Како се то онда зове?
- ВУЈИЋ: Ја одлазак у привреду никад нисам сматро кажњавањем...
- ПАВЛОВИЋ: Него партијским задатком, јел да?
(Вујић ћуји)
Јел теби јасно, Србине, да си, ни крив ни дужан, најебо због Хрвата. Је ли ти, бар данас, то јасно?
- ВУЈИЋ: Ти мени ниси јасан!
- ПАВЛОВИЋ: Сви сте ви тада скикнули због браће Хрвата. Невине жртве мас-пока!
- ВУЈИЋ: Дал би ми мало објаснио...
- ПАВЛОВИЋ: Хоћу, хоћу... све ћу да ти објасним... Дошло је било до поремећаја равнотеже на ваги братства и јединства. Претезала је српска страна, па да се браћа Хрвати не би осетили закинутим, поскидани су поједини тегови са српског таса... Строго паритетно?
- ВУЈИЋ: Јеси завршио?
- ПАВЛОВИЋ: Нисам. Њима пада Савка, нама скидоше Латинку... Њима Мика, нама Марко... И тако редом све до тебе или неког још нижег... Строги паритет! Разумеш?
- ВУЈИЋ: Да, све ми је јасно!
- ПАВЛОВИЋ: Зајебо те тамо неки брат Хрват, а ти га и не знаш. Он је био за ЕН ДЕ ХА, ти никад ниси био за Србију... Јелда ниси? А?
- ВУЈИЋ: За твоју – никад нећу ни бити?

ПАВЛОВИЋ: Нећеш ни моћи!... Било како да било, завукоше ти Вујићу по критерију националне равноправности... Јебига!

ВУЈИЋ: Ти си, Павловићу, националиста! Прави!

ПАВЛОВИЋ: Ја националиста?

ВУЈИЋ: Ти, Павловићу! Да ми је неко причао ко ће нам седет по комитетима – не би веровао...

ПАВЛОВИЋ: Или, другим речима, “Јебеш ти овакво руководство и овакву Партију”... А... Сада је мени јасно зашто си ти...

ВУЈИЋ: И мени је, Бога ми, јасно!

ПАВЛОВИЋ: Теби није! Зајебо си се, опет Вујићу! Ја нисам националиста!

ВУЈИЋ: *(Иронично)*
Ма верујем ти, што ти не би веровао.

ПАВЛОВИЋ: Веровао, не веровао... нисам. Како да ти објасним... Нисам искрени...

ВУЈИЋ: Знам, него овако... Тако су те учили...

ПАВЛОВИЋ: Нису ме учили, него ми дужност налаже... Оно јуче родило је ово данас... А и зајебавају нас, разумеш.

ВУЈИЋ: ... Надам се да ћеш и ти мене разумети...

ПАВЛОВИЋ: Зависи шта очекујеш.

ВУЈИЋ: Ти, брајко, не можеш овде да будеш! Ти очекуј!

ПАВЛОВИЋ: А, то! Звучи као претња?

ВУЈИЋ: Ја ти то отворено кажем...

ПАВЛОВИЋ: Отићи ћеш и пријавити ме: Другови, онај Павловић је националиста...

ВУЈИЋ: Оћу! Буди сигуран да оћу!

ПАВЛОВИЋ: Буди ти сигуран да нећеш! А чак и да покушаш...

ВУЈИЋ: ... Ти ћеш ме спречити?

ПАВЛОВИЋ: Не, него ти ћерка тако нешто никад не би опростила.

ВУЈИЋ: Ко ми не би опростио?

ПАВЛОВИЋ: Твоја ћерка, Вујићу! Магда би ти то...

ВУЈИЋ: *(Запањен)*
Откуд ти њу знаш?

ПАВЛОВИЋ: *(Узима чашу с њићем)*
 Упознали смо се!
(Пије)

Вујић ља немо љледа.

II – 17. октобар 1948.

Ленин сѝан. Лена љеђла на сѝолу. Радио укључен. Чије се љесма: “Ах, мој Доро, добри Доро”. Лена засѝане са љеђлањем. Забринуѝа. Долази до радија и мења сѝаницу.

СПИКЕРКА: ... А у свом одговору на Резолуцију ИБ-а радници грађевинског предузећа “Славија” из Београда кажу: “Наш колектив најенергичније одбацује клевете и лажи и сигуран је да ће истина победити и да ће се лице свих клеветника једног дана зацрвенети, кад их њихови народи буду питали зашто нису говорили истину”.

(Док слуша радио Лена сѝоји неѝомично, као кѝи)

Свој телеграм ЦК КПЈ житељи села Велика Иванча почињу паролом: “Што је више клевета и лажи – Тито нам је милији и дражи!”

(Лена искључи радио. Покрива лице рукама. Прилази столу и наставља пеглање. Зачује се куцање на вратима. Лена се тргне. Пође ка вратима)

ЛЕНА: *(Крикне)*
 Павле!
(Улази Сѝојан. Ђуѝи)
 А где је Павле? Кажи ми... Шта је с њим?
(Сѝојан љуѝи)
 Говори! Зашто љутиш?
(Виче)
 Кажи ми!

СТОЈАН: Није вредело... Ништа нисам мого...

ЛЕНА: *(Као у ѝрансу)*
 Јаој... Павлеeee! Јаој... наше дете! Јаооо!

Сѝојан нежно ѝрихваѝа Лену за рамена. Она се ѝресе од ѝлача.

III – 21. март 1954.

Канцеларија УДБЕ. Павле, у зеленој шумарској униформи, седи испред Драгишиног стола. На столу телефон. Драгиша сећа по канцеларији с рукама на леђима.

- ДРАГИША: ... Ти знаш да ћу ја све да дознам... Зато ми боље кажи.
(Павле уздише)
Чујеш Павле... Немој да ме зајеваваш... Немој да ме тераш...
- ПАВЛЕ: Све што сам знао рекао сам ти.
- ДРАГИША: Ниси! Где је баба!
- ПАВЛЕ: Не знам!
- ДРАГИША: Ако ти не знаш – ко зна? Ко?
- ПАВЛЕ: Не знам. Ја њу уопште не знам... Не знам!
- ДРАГИША: (Ђуџи)
Ајмо још једном...
(Павле уздише)
Кад ти почиње радно време?
- ПАВЛЕ: У шест.
- ДРАГИША: А кад си ти изашо из куће?
- ПАВЛЕ: Око пола шест.
- ДРАГИША: Шта је она тад радила?
- ПАВЛЕ: Хранила дете.
- ДРАГИША: А њено радно време?
- ПАВЛЕ: Исто од шест.
- ДРАГИША: Исто од шест... А кад си стига на посао?
- ПАВЛЕ: Око десет до шест.
- ДРАГИША: Јеси ли негде свраћао успут?
- ПАВЛЕ: Нисам.
- ДРАГИША: С неким причо?
- ПАВЛЕ: Не. Само сам купио новине.
- ДРАГИША: Шта сте разговарали пре него што си изашо?

- ПАВЛЕ: Као и обично... Питала ме је... могу ли ја да узмем дете после посла...
- ДРАГИША: Шта си јој ти одговорио?
- ПАВЛЕ: ... да не могу... У четвртак смо радили до пет...
- ДРАГИША: Зашто до пет?
- ПАВЛЕ: Сече се шума у Великом гају.
- ДРАГИША: И ти сечеш?
- ПАВЛЕ: Не. Нумеришем стабла... и уписујем код метрења...
- ДРАГИША: Ко је још био с тобом?
- ПАВЛЕ: Ови из "Шумског"... и сељаци који секу...
- ДРАГИША: И били сте... све до пет?
- ПАВЛЕ: Пошли смо... нешто пре пет... око десет до пет.
- ДРАГИША: Могу ли то и они да потврде?
- ПАВЛЕ: Не знам. То питај њих.
- ДРАГИША: Верујем ја теби...
(*Буџи*)
... А кад је она одлазила на посао?
- ПАВЛЕ: Пошто би нахранила дете... и оставила га код комшинице.
- ДРАГИША: А ко је дете узимао?
- ПАВЛЕ: Некад она, некад ја.
- ДРАГИША: А у четвртак?
- ПАВЛЕ: Ја... Кад сам се вратио...
- ДРАГИША: Кад је то било?
- ПАВЛЕ: Око пола шест.
- ДРАГИША: Право си отишо по дете?
- ПАВЛЕ: Нисам... Дошао сам кући... видео да их нема...
- ДРАГИША: И шта си урадио кад си видео да ти нема жене?
- ПАВЛЕ: Отишао сам по дете...
- ДРАГИША: Добро, а после?
- ПАВЛЕ: (*Уздише*)
Чекао сам... Мислио сам... можда има партијски.
- ДРАГИША: Нема је цело вече... а ти ништа не предузимаш?
- ПАВЛЕ: Око седам су позвали ови из болнице...

ДРАГИША: А шта ти је она рекла кад си полазио на посао?
ПАВЛЕ: Питала је да ли могу да узем дете после посла. Реко сам јој да не могу...
ДРАГИША: Добро, добро... И ништа ти више није рекла?
ПАВЛЕ: Ништа.
ДРАГИША: Ти си знао да ће она да иде код те... врачаре?
ПАВЛЕ: Реко сам ти да нисам!
ДРАГИША: А јел ти говорила да оће да побаци?
ПАВЛЕ: Није... Једном је само нешто поменула...
ДРАГИША: И ти си се сложио?
ПАВЛЕ: Нисам. Рекао сам јој да се не игра са животом. Била је у петом месецу.
(Звони телефон на столу)
ДРАГИША: У шестом... кажу доктори...
(Узима слушалицу)
Ало!... Јесте... Кад?... Кад јутрос?... Аха... Добро... Сачекај ти тамо... дођу ја... Здравом!
(Спусти слушалицу)
... Нашли је...
(Павле за леда)
Ту Милеву... Обесила се... на тавану... Иди кући и гледај оно дете...

Павле ћути.

IV

Канцеларија председника комитетџа.

ПАВЛОВИЋ: ... Гурао си га свим силама и изгуро... а он сада неће да се врати. Лепо ти враћа.
ВУЈИЋ: Нит сам га гурао, нит га вучем... Како оће...
ПАВЛОВИЋ: То причај неком другом... И, уосталом, откуда њему паре да он отвара своје представништво? ... Да није можда на берзи стекао?

- ВУЈИЋ: Не знам и не занима ме... Иди па га питај...
- ПАВЛОВИЋ: А, далеко је Лондон... А теби мора да се хвалио... Представништво у Лондону није мала ствар...
- ВУЈИЋ: Ја с њим не говорим... и није ме брига! Јел ти јасно!
- ПАВЛОВИЋ: Са ким не говориш, са Марком?
- ВУЈИЋ: Јок... са Светим Петром!
- ПАВЛОВИЋ: А што?
- ВУЈИЋ: Павловићу, мој син није твоја брига...
- ПАВЛОВИЋ: Зато што се оженио црнкињом? Зато?
- ВУЈИЋ: Реко сам ти... мој син није твоја брига!
- ПАВЛОВИЋ: Добро... немој да се љутиш...
(Пије)
А ћерка?
- ВУЈИЋ: Шта ћерка?
- ПАВЛОВИЋ: Твоја ћерка... чија је брига: твоја или моја? А?
- ВУЈИЋ: Откуд ти знаш моју ћерку?
- ПАВЛОВИЋ: То си ме већ питао.
- ВУЈИЋ: Па, одговори ми, онда...
- ПАВЛОВИЋ: Био си против потенцијалног зета... а да га ниси ни видео...
- ВУЈИЋ: Којег зета? Откуд ти знаш?
- ПАВЛОВИЋ: Погледај ме добро...
(Вујић за љеда)
Ја сам тај! Разумеш?
- ВУЈИЋ: (Запањен)
Лажеш!... Тај је био разведен...
- ПАВЛОВИЋ: Није... него треба да се разведе...
- ВУЈИЋ: (Усмијаје)
Лажеш!... То си смислио да ме...
- ПАВЛОВИЋ: Не лажем и немој ми говорити да лажем!
- ВУЈИЋ: А кажи... Како се звао... ако, ако не лажеш...

- ПАВЛОВИЋ: *(Иронише)*
Како се звао... Зове се још увек... Магда ме, још увек, зове
Цоле... Цоле, Вујићу, да ти не би сазнао ко сам...
- ВУЈИЋ: *(Тресе се. Сипеже њеснице)*
У, божију ти мајку!
- ПАВЛОВИЋ: Само без дреке и претњи... Имаш слабо срце!
- ВУЈИЋ: О, сунце ти крваво јебем! Што нисам коју годину млађи,
сад би ме запамтио!
- ПАВЛОВИЋ: Рекао сам без дреке! Немој да ја променим тон!
- ВУЈИЋ: Барабо, колко си само старији!
- ПАВЛОВИЋ: И престани да вређаш!
- ВУЈИЋ: Имаш жену и дете...
- ПАВЛОВИЋ: То се тебе не тиче!
- ВУЈИЋ: Мене се не тиче, срам те било! Упропастио си ми дете, па
ме се не тиче... Факултет је због тебе оставила... Кућу
напустила... оца и мајку...
- ПАВЛОВИЋ: Није напустила него си је ти избацио... Ти, брижни
родитељу!
- ВУЈИЋ: Лажеш! Сама је отишла!... Ти си је одвуко...
- ПАВЛОВИЋ: *(Преићећи)*
Лажем, е? Лажем ... је ли?
(Вујић се њовлачи)
Лажем и да сам је запослио... и да сам јој нашао стан... Јел и
то лажем?
- ВУЈИЋ: Ма сад је мени јасно... откуда ти све то... И зашта ти мене
држиш овде... Зашта користиш положај... сунце ти божије!
- ПАВЛОВИЋ: Зашта ја користим положај? Зашта, Вујићу?
- ВУЈИЋ: *(Показује лакаји)*
Еве ти га што ћеш да се ожениш мојом ћерком! Док сам
жив...
- ПАВЛОВИЋ: Јеси ли баш сигуран?
- ВУЈИЋ: Јесам! Пре ће на гробље!
- ПАВЛОВИЋ: Пијани... идиоте!

- ВУЈИЋ: *(Полази ка врајцима)*
Тек ћеш ти да видиш ко сам ја Павловићу! Видећемо ко је луд, а ко пуст.
- ПАВЛОВИЋ: *(Прискаче врајцима)*
А, неће моћи! Нисмо још завршили!
- ВУЈИЋ: Пусти ме да изађем!
- ПАВЛОВИЋ: Врати се и седи! Нисмо још завршили!
(Гура га)
- ВУЈИЋ: Немам ја с тобом шта више... Пусти ме, кад ти кажем!
- ПАВЛОВИЋ: *(Гура га ка фојелџи)*
Чујеш ли шта ја теби кажем? Седи тамо... не дери се!
- ВУЈИЋ: *(Одзурне Павловића)*
Беж даље од мене, бре! Да ме нис пипнуо!
- ПАВЛОВИЋ: Ајде, ајде, седи... Седи и смири се...
- ВУЈИЋ: *(Седа)*
Одговараћеш ти за ово, брајко, пази шта ти ја кажем! Видећемо... колко сутра!
- ПАВЛОВИЋ: Шта ћемо видет? Шта – “колко сутра”?
- ВУЈИЋ: Нећу те бреноват... за сваку реч! Видећеш!
- ПАВЛОВИЋ: За сваку, јел да? За сваку реч?
- ВУЈИЋ: *(Прећи њрсиом)*
Нисмо сви бивши! Нисмо! Видећеш ти још, Павловићу, ко смо ми! Видећеш! Нисмо сви бивши!
- ПАВЛОВИЋ: *(Уноси му се)*
Који ви! Који ви, Вујићу? Који ви?
- ВУЈИЋ: Видећеш, не брини!
- ПАВЛОВИЋ: *(Подвлачи сваку реч)*
Сви сте ви бивши, Вујићу! СВИ! Сви сте ви деца бркатог оца пизда вам матерна стаљинистичка! СВИ!
(Пије)
Само што су они које сте гурнули четрдесетосме и касније... били поштенији и доследнији од вас... Бољи од вас...
- ВУЈИЋ: *(Као у шоку)*
Имфорбираши... бољи од нас?

ПАВЛОВИЋ: Да, Вујићу! Бољи и поштенији!... Иди сад па и то пренеси надлежнина... слободно...

ВУЈИЋ: Ти си, Павловићу, непријатељ овога друштва и ја ћу то јавно да кажем! Ти си непријатељ!

ПАВЛОВИЋ: Непријатељ? Ја непријатељ?

ВУЈИЋ: Ти! Ти и сви такви као ти!

ПАВЛОВИЋ: Вујићу, запамти: ни ја, ни сви као ја, ни ибеовци, ни... удружени непријатељи свих боја, нисмо ово друштво овако усрећили! Нисмо! Непријатељи су, мој Вујићу, невини!

ВУЈИЋ: Знам – ми смо непријатељи!

ПАВЛОВИЋ: Е, нисте Вујићу! Нисте ви непријатељи. Ви сте пријатељи – али нисте невини! И зато многи од твојих данас хоће на страну непријатеља... Ено их, само што не вичу: Примите нас, примите нас, ми смо ваши!... Касно!... И нисте наши!... Пријатељи су се сувише дуго зајевавали продајући маглу у кавезима и производећи непријатеље... Мислили сте да зајевавате и Русе и Запад, и Црне и Беле и Жуте и Црвене... а зајевали сте само нас и то дефинитивно! Јел тако Вујићу? Шта је, што ћутиш? Не знаш, је ли? Ниси се ти за то борио! Ти си само спроводио директиве! Селјаке пушком у задруге... отимај земљу... терај у фабрике...
(Уноси му се)

... Све по болшевичким рецептима друга Лењина: Диктатуру аналфабета, декретом, прогласиш диктатуром пролетаријата... Кад видиш да то ничему не води – идеш даље... Пролет-аналфабете, новим декретом, промовишеш у слободне самоуправљаче... А комплетан циркус назовеш... Како? Како, Вујићу?

(Вујић за љедом)

Ајде, то знаш! Те си директиве ти спроводио! Шта ћутиш сад?

ВУЈИЋ: Који те поставише – матер им јебем!

Павловић испија још једну чашу.

V – 20. април 1954.

Ленин сѝан. Никола сѝава на кревету. Павле ѝије и слуша руску музику која доѝире из радија. На зиду фоѝоѝрафије: Кардељ, Тиѝо, Ранковић.

ПАВЛЕ: *(Обраћа се фоѝоѝрафијама)*
 ... Слушајте! Слушајте!... И мртав Стаљин живљи је од вас ревизониста и агената империјализма... Историја ће њега славити... и прогресивно човечанство, а ви ћете завршити на њеном ђубришту...
(Пије)
 Живео Совјетски Савез!... Живео Стаљин!... Живела револуција!
(Никола се буди. Придиже се у кревету. Трља очи. Павле му ѝрилази. Милује ља ѝо љави)
 Спавај, сине, спавај... Хајде лези... Ти си мој синок... Спавај, спавај...
(Никола се сѝуиѝа на јасѝук. Павле ља ѝокрива. Усѝаје и насѝавља да ѝије. Прилази зиду. Узима Ранковићеву фоѝоѝрафију)
 Лека!... Ха, ха, ха... За све си ти Лека! Друг Марко!... Имам ја за тебе лека друже Марко!
(Баѝи фоѝоѝрафију и љази је)
 Тако!... Тако треба!... Ха, ха, ха... Следећи!
(Скида Кардељеву фоѝоѝрафију)
 Твоје теорије... социјалдемократо... ја ћу ти судити!... Ја... кад нисам пре...
(Носећи фоѝоѝрафију ѝрилази радију. Одјекује "Рјабинушка")
 Ајде певај!... Певај!...
(Пева)
 ... О, Рјабина, Рјабина, ти рјабинушка...
(Фоѝоѝрафији)
 Не знаш да певаш?... Не знаш руски?... Не знаш!... Ја ћу те научити!
(Из све снаље ѝеснициом удара у фоѝоѝрафију и избија је из оквира)
 Кад не знаш да певаш!
(Иљра као у ѝрансу)

СПИКЕР: Говори Москва! Ви слушате емисију за Југославију!

- ПАВЛЕ: *(Сјавља јесницу на слепоочницу)*
Здравствуйте! Здравствуйте тавариши!
(Пије)
Живео Стаљин!
- НИКОЛА: Мама... мама...
(Почиње да плаче)
- ПАВЛЕ: *(Прилази му)*
Спавај, синок, спавај... Раста... Ти си мој син!... Ти си мој синок... Николај!
- НИКОЛА: Где је... мама?
(Плаче)
Мама...

Павле га усјављује. Чује се руска музика.

VI – 7. мај 1949.

Својанов син. Лена седи на кревету. У наручју држи бебу Николу. Доји га. Поред кревета дечја колиџа.

- ЛЕНА: Ти си мамин Николица... Николица приколица... мамино сунце... Ти ћеш бити мамин студент... мамин доктор... да лечиш људе... Нећеш више?... Добро... тако... Ајде сад да пајкиш...
(Љуља га)
Радости моја...
- СТОЈАН: *(Улази тишић. С тиреском зајвара враћа)*
Добар дан! Поздрављам моју жену и...
- ЛЕНА: Тише... Не вичи!
- СТОЈАН: Шта је, бре!... Опет успављујеш принца...
- ЛЕНА: Не дери се, лепо те молим!
- СТОЈАН: Ја се дерем, значи... Лепо ме молиш... Лепо, не може бити лепше...
(Долази до ормара и узима тиће. Седа за сто. Лена са бебом излази)
Јебеш ти таки живот... Све среди, све прогутај... и опет не ваљаш...
(Пије)
На прстима у рођеној кући... да се принц не пробуди...

- (Гледа колица)
Откуд ли је ово?... па да... све за принца...
(Сиџа њиће)
Тако ти и треба... кад си луд.
- ЛЕНА: (Враћа се)
Хоћеш да једеш?
- СТОЈАН: Фала, сит сам...
- ЛЕНА: Важно је да си се ти дочепео флаше.
- СТОЈАН: Свега сам ја сит... свега...
- ЛЕНА: И ја сам сита... твојих гњаважа...
- СТОЈАН: И ти си сита... добро... Онда најбоље да ја ућутим... Ја ћу да ћутим... а ти причај.
- ЛЕНА: (Доноси и сџавља њањуре на сџо)
Најбоље је да ти престанеш да пијеш... и да бар једном дођеш кући као човек, трезан... А не... данима овако...
- СТОЈАН: А питаш ли ти мене... зашто ја пијем? Што ја то тако данима... а?
- ЛЕНА: (Доноси шерџу са јелом за сџо)
Ја те нисам молила... ни терала да се са мном венчаваш.
Сам си хтео...
- СТОЈАН: А шта би било да ја нисам тео?... Где би ти сад са овим дететом...?
(Лена ћуџи)
Од чега би живели?
- ЛЕНА: (Сиџа јело)
Ако си то учинио... да би ти ја била понизно захвална...
- СТОЈАН: Нисам зато... реко сам ти...
- ЛЕНА: И овако... ја живим у паклу... Настави тако и нећемо дуго.
- СТОЈАН: Како... тако?
- ЛЕНА: Тако... Теби је пиће важније од нашег живота...
- СТОЈАН: Ако је само то у питању...
(Усџаје и враћа њиће у ормар)
Ајд и то да видимо...
- ЛЕНА: Тако си и пре неки дан... Оставио за ручак, а увече се налио у кафани...

- СТОЈАН: Ни у кафану више нећу.
- ЛЕНА: Е, да видим и то чудо!
- СТОЈАН: Видећеш... А шта ће да буде после чуда?
- ЛЕНА: Престани ти да пијеш... па ћеш и ти видети?
- СТОЈАН: Оћемол ко и сав нормалан свет... Мислим... ко сваки муж и жена?
- ЛЕНА: Од тебе зависи.
- СТОЈАН: И од тебе... Од када смо се регистровали... ја с тобом нисам био у кревету...
- ЛЕНА: Ти знаш у каквом сам ја стању била... Шта си хтео – да са оволиким стомаком ... легнем...?
- СТОЈАН: Нисам ти то тражио...
- ЛЕНА: Што ми онда набијаш на нос? Понекад ми изгледа... да смо се венчали да би ти... равноа дугове...
- СТОЈАН: Ником ја ништа не дугујем...
- ЛЕНА: А јел теби ко шта дуговао?
- СТОЈАН: *(Ћућу)*
Шта је било – било је... Ја оћу да ми имамо наш живот... ко и сав нормалан свет...
- ЛЕНА: Не може и флаша и... ко сав нормалан свет...
- СТОЈАН: Разумем ја тебе, Лено... ал ти мене нећеш...
- ЛЕНА: Уби се ти од разумевања... Видим – средио си и да ме врате на посао...
- СТОЈАН: Вратиће те... за то има времена...
- ЛЕНА: Када? Кад ми дете пође у школу?
- СТОЈАН: Није кад ти пође у школу него кад ти више не буде на сиси... Откуд ова колица?
- ЛЕНА: Добро их примети... Донели моји из синдикалне подружнице... Нисам баш за све мртва...
- СТОЈАН: Лепо од њи... А могли смо и сами да купимо...
- ЛЕНА: Нисмо могли... То је преко синдиката.

СТОЈАН: Могли смо да набавимо...

ЛЕНА: Ако смо могли – што нисмо?

СТОЈАН: Ваљда ти најбоље знаш шта треба за дете.

ЛЕНА: Треба много... дајем му оно што могу...

СТОЈАН: Ти кажи... ја ћу да набавим шта треба...

ЛЕНА: Није све у набавци...

СТОЈАН: Знам да није... знам ја то... ал ја не могу да дојим дете... ил да га с три месеца водим у шетњу...

ЛЕНА: Нећеш ти то моћи ни касније.

СТОЈАН: А што да нећу?... Ил, још боље, ајд да имамо још једно па да видиш да нећу правити никакву разлику...

ЛЕНА: То сад кажеш.

СТОЈАН: Роди – па ћеш се уверити...

Лена усџаје и доноси шерџу.

VII

Канцеларија председника комитетџа. Вујић седи. Павловић џледа кроз џрозор.

ВУЈИЋ: ... Ја, Павловићу, имам два бај паса и нећу још дуго...

ПАВЛОВИЋ: *(Гледа џа)*
И?

ВУЈИЋ: Имаш ли ти неки посебан интерес да ми скратиш и ово мало живота?

ПАВЛОВИЋ: *(Оклева)*
Шта ти то значи?

ВУЈИЋ: Можемо л' ми да се договоримо... ко џуди?

ПАВЛОВИЋ: О чему?

ВУЈИЋ: Дај ми реч да ћеш... да ћеш да престанеш са мојом ћерком...

ПАВЛОВИЋ: И – шта ће да буде?
ВУЈИЋ: ... Ништа... И ја ћу да заборавим...
ПАВЛОВИЋ: Шта ћеш да заборавиш?
ВУЈИЋ: Ово што је било!
ПАВЛОВИЋ: Које што је било?
ВУЈИЋ: Па... све што си говорио... и што си урадио... Јебеш га, пили смо...
ПАВЛОВИЋ: Јеси ли ти пијан?
ВУЈИЋ: Ја? Ја јок.
ПАВЛОВИЋ: Значи, трезни смо.
(*Вујић за љеда*)
Шта сам ја то, дакле, урадио? Да чујем?
ВУЈИЋ: Па сад, ако ћемо да се правимо луди...
ПАВЛОВИЋ: Ја се Вујићу, не правим луд... и нисам те позвао да би се с тобом погађао...
ВУЈИЋ: Него зашта...? Да би ме уцењивао?
ПАВЛОВИЋ: Ја тебе?... Како ја тебе уцењујем?
ВУЈИЋ: Знаш ти... Ал ја ти кажем...
ПАВЛОВИЋ: Само немој опет да ми претиш... то ме нервира...
ВУЈИЋ: ... Ако ма шта покушаш са мојом ћерком...
(*Заћуји*)
ПАВЛОВИЋ: Шта ће да буде?
ВУЈИЋ: Биће крви! То ти ја гарантујем!
ПАВЛОВИЋ: То ти мени претиш?
ВУЈИЋ: Свати како оћеш... То ти је моја задња...
ПАВЛОВИЋ: (*Прилази стоолу и отивара фиоку*)
Ако сам добро разумео... претиш да би ме могао и убити...
(*Вујић ћуји*)
... А како то мислиш да изведеш? Имаш ли неку конкретну идеју? А, Вујићу?
ВУЈИЋ: Ја сам ти реко!

- ПАВЛОВИЋ: *(Из фијоке извлачи “Наган”)*
У реду, хајде да видимо...
(Иде ка Вујићу)
Ти знаш шта је ово?
- ВУЈИЋ: *(Исцржује руке као да се брани)*
Е, бре!... Шта ћеш то?
- ПАВЛОВИЋ: *(Пружа му револвер на длану)*
Хајде, узимај! Ево ти... Хајде, нећу да прекинем са Магдом!
- ВУЈИЋ: *(Панично се оћире)*
Бежи то, бежи!... Нећу!...
- ПАВЛОВИЋ: *(Покушава да му револвер уџура у шаке)*
Шта нећеш?... А оћеш да убијеш?... Претиш...
(Осћави му револвер и повлачи се назад)
Хајде, пуцај!... Хајде!... Хајде, шта чекаш?
- ВУЈИЋ: *(Окреће џлаву у сћрану)*
Ти не знаш... шта радиш... Ти не знаш...
- ПАВЛОВИЋ: Заборављаш да сам непријатељ, Вујићу. Хајде, повуци само!... Хајде, оженићу се твојом ћерком! Пуцај, шта чекаш!... Зар ћеш дозволити да падне непријатељу у руке?
- ВУЈИЋ: *(Баца револвер у сћрану)*
... Кажем ти... склони то!... Немој ме више... Носи то... тамо...
- ПАВЛОВИЋ: Па како ти то мислиш са мном, јуначино?
(Прилази и узима револвер)
Да нећеш бомбом као суботаре?
(Прилази му са ућереним револвером)
Чији је ово “наган”? Знаш ли, Вујићу?
- ВУЈИЋ: *(Сћавља шаке на очи)*
Не знам!... Бежи с тим!
- ПАВЛОВИЋ: Не знаш?
- ВУЈИЋ: Не знам, склони га!
- ПАВЛОВИЋ: Не знаш кад не гледаш!
(Гура му цев ѿод нос)
Хајде погледај! Погледај слободно! Хајде!
- ВУЈИЋ: Не могу!... Немој то да ми радиш... Ако оћеш да ме убијеш...

- ПАВЛОВИЋ: Не, то си ти мени обећао...
(*Скочи револвер*)
Не волиш оружје, а? Не волиш га?
- ВУЈИЋ: (*Врћи главом*)
Не... не... Ти си пијан... Склони га...
- ПАВЛОВИЋ: (*Поново диже цев револвера ка Вујићу*)
Нисам пијан... Ја само волим овај “наган”...
- ВУЈИЋ: (*Савља руке на очи*)
Зашто ме мучиш?... Шта оћеш од мене?... Кажи шта оћеш?
- ПАВЛОВИЋ: Какав си ти борац био... а не волиш оружје? А? Не смеш ни да погледаш?
- ВУЈИЋ: Друго је то... Склони га, преклињем те!
- ПАВЛОВИЋ: Ма шта... цмиздриш ту... као пичка нека...
(*Баца револвер на сто*)
... Што не кажеш да имаш фобију?
(*Скида му шаке с лица*)
Дигни главу, Вујићу! Дигни главу!
(*Вујић шешко дише*)
Имаш фобију од рупице на цеви, а?
(*Вујић клима главом*)
То ти је од стрељања...? Негде на Лиму...
- ВУЈИЋ: (*Клима главом*)
Јесте... Откуд знаш?
- ПАВЛОВИЋ: Хоћеш ли воде?
- ВУЈИЋ: Нећу... Откуд знаш за стрељање?
- ПАВЛОВИЋ: Пише у једном дневнику.
- ВУЈИЋ: Каквом... дневнику?
- ПАВЛОВИЋ: Ратном!... Ратном и поратном.
- ВУЈИЋ: Ко је то писао?
- ПАВЛОВИЋ: Мој отац.
- ВУЈИЋ: (*Ћути*)
Ко је твој отац?
- ПАВЛОВИЋ: То ја тебе питам!

VIII – 10. децембар 1953.

*Спојанов сјан. Лена, видно шрудна, чииа шисмо. Узбуђена. Заспане ша
жледа у једну шачку. Сшровали се на сшолицу. Ойеи чииа. Смучи јој се.
Осшавља шисмо на сшо и исшрчава. Повраћа. Враћа се. Пије воду. Седа на
кревеи. Сшоља доштуру весели жласови Николе и Спојана.*

- НИКОЛА: *(Ушрчава и јури око сшола)*
Мама... пада снег... грудвао сам тату...
- СТОЈАН: *(Улази. Јури Николу)*
Стани... сад ћемо да видимо ко је јачи...
- НИКОЛА: *(Цичи. Бежи)*
Ја, ја... ја сам јачи...
- СТОЈАН: Ма само да га ухватим... Стани!...
- НИКОЛА: *(Уз цику скаче код Лене на кревеи)*
Мама... мама... Кажи тати...
- СТОЈАН: Ти мислиш да си се сад спасо...
- ЛЕНА: *(Николи)*
Не скачи...
(Узима ша)
Долази овамо...
- НИКОЛА: *(Стојану)*
Ја сам јачи... ја!
(Лени)
Водио ме тата у кафану... Пили смо пиће...
- СТОЈАН: Ајд, ајд...
(Преи му шрсшом)
- НИКОЛА: Јесте, јесте...
- СТОЈАН: Значи тако... Е, видећеш ко ће да те санка... Молићеш ти мене... Нека, нека...
(Лени)
Смрзли смо се... Јес видела како пада?
- ЛЕНА: *(Свлачи Николи каиушић)*
Руке су ти као лед...
- НИКОЛА: *(Одмошава шећерлему)*
Купио ми тата лушу...

- СТОЈАН: *(Лени)*
Теби нешто није добро?
- ЛЕНА: Добро ми је... не може бити боље...
- СТОЈАН: Ма ајде бре... слушаш њега шта прича...
- НИКОЛА: Јесте, мама... били смо... тата је пио ракију, а ја чај.
- ЛЕНА: *(Николи)*
Доста! Не занима ме...
- СТОЈАН: Свртели смо само да се огрејемо... Шта сам попио... једну ракијицу...
- НИКОЛА: Оволико...
(Показује њри њрсиа)
- СТОЈАН: Доста ти!
(Види њисмо)
А шта је... ово?
(Узима ѓа)
- ЛЕНА: *(Осиаваља Николу)*
Ништа... остави то!
(Скаче)
Чујеш шта ти кажем?
- СТОЈАН: *(Не дозвољава јој да ѓа узме)*
Пази, мајку му! Ко то пише кад ја не смем да видим?
- ЛЕНА: *(Наваљује)*
Дај ми... кад ти говорим! Стојане!
- СТОЈАН: *(Гура је њокушавајући да чииа)*
Зато си ти нерасположена... Бежи, бре... Ођу да видим...
(Чииа)
Драга Лено!
- ЛЕНА: *(Усијева да ухвати њисмо)*
Дај ми! Зажалићеш за ово...
- Наијежу се... њоцејају њисмо на два дела. Једно њарче је код Сиојана*
- СТОЈАН: Немој ти да зажалиш... сунце ли ти јебем краво...
- ЛЕНА: Стоко! Стоко једна!
- СТОЈАН: *(Чииа са своѓ њарчеиа)*
Воли вас... ваш Павле!
(Осиаје забезекнуи)

- ЛЕНА: *(Баца се на Сидојана покушавајући да га десницима удари у
злаву)*
Мрзим те! Мрзим те!... Барабо!
- СТОЈАН: *(Хваћа је за руке)*
Еј, бре... Лено!... Стани...
- НИКОЛА: *(Плаче на сав злас)*
Мама... мама...
- СТОЈАН: Дај смири се... шта ти је?... Дете плаче...
- ЛЕНА: *(Ошима се)*
Пусти ме... Битанго!
(Покушава да га уједе за руку)
Видећеш... кад ти дође...
- СТОЈАН: *(Пушћа је)*
Ти си скроз полудела... Нек дође... Ништа ја њему не
дугујем...
- ЛЕНА: *(Узима Николу)*
Немој сине да плачеш... Немој...
- СТОЈАН: *(Ђуши)*
Сад сам ја стока... и бараба... и битанга... Тако ми и треба...
- ЛЕНА: *(Плаче)*
Шта си само лагао... да му нема повратка... да је мртав...
- СТОЈАН: Ништа ја нисам исисо из прстију... Тако је било речено.
- ЛЕНА: Лажеш!... И сад лажеш!
- СТОЈАН: *(Викне)*
Не лажем! И престани да слиниш... нико није умро...
- ЛЕНА: Пази да ти... Ти ћеш... кад се врати... Ти знаш Павла.
- СТОЈАН: Завежи!... И престани да узрујаваш то дете...
(Николи)
Оди ти код мене...
(Никола љуби руке)
- ЛЕНА: *(Сидеже Николу уз себе)*
Да ми ниси пипнуо дете...!
- СТОЈАН: *(Хоће да узме Николу)*
Пусти дете... кад ти кажем...
- ЛЕНА: Марш! Да га ниси тако... То није твоје дете...

- СТОЈАН: Више је моје него његово... У мојој кући је расто...
- ЛЕНА: *(Склања се од Стојана)*
Не бој се... неће више...
(Облачи Николи каиуић)
- СТОЈАН: Шта ћеш то?
(Лена ћути)
Боље се узми мало упамет. Чујеш, Лено?
- ЛЕНА: *(Узима и, држећи Николу, облачи свој каиуић)*
Само ми се склони...
(Николи)
Немој сине да плачеш...
- СТОЈАН: Остави дете... и седи да разговарамо... ко људи...
- ЛЕНА: *(Узима своју ѿорбицу)*
Немамо више шта да разговарамо.
- СТОЈАН: Да ти објасним...
- ЛЕНА: Пусти ме!
- СТОЈАН: Ја мислим да сам ти ја још увек муж...
- ЛЕНА: *(Креће ка враиима)*
Можеш да мислиш шта хоћеш...
- СТОЈАН: *(Сјаје исјред њих)*
Еј, бре... Куд си запела... Па не мож то само тако...
(Хоће да узме Николу)
Пусти то дете...
(Никола ѿлаче)
- ЛЕНА: Ја те молим... да ми се склониш...
- НИКОЛА: Тата... мама...
(Плаче)
- СТОЈАН: *(Држи Николу за руке)*
Пуштај дете, кад ти кажем...
- ЛЕНА: *(Ошимају се око Николе)*
Остави ми дете! Остави га!
(Посрће)
Убиће те Павле за ово!
(Никола вришии)
- СТОЈАН: *(Пуси Николу)*
Јебто те он! Доћеш ти опет да ме молиш...

(Склања се од врати)
Пази шта ти кажем!

ЛЕНА: *(Ошвара врати)*
Никад те нисам ни молила...
(Излази)

НИКОЛА: *(Споља)*
Тата... тата...

СТОЈАН: *(Виче за њима)*
Правићеш ти мене од блата... Запамти добро!... Од блата...
ћеш ме... правити!

Седа за сто. Набија главу у шаке.

IX – 19. март 1956.

Ленин сџан. На зиду само Тишова фототографија. Никола, са букваром у руци, шетња по соби и учи ћесмицу.

НИКОЛА: Види, види, друже мили шта су људи... направили...
(Гледа у буквар)
... измислили... Види, види, друже мили шта су људи
измислили...
(Премислила се)
Шта су људи... измислили...
(Гледа у буквар)
Да без узда и без ама... та машина...
(Гледа у буквар)
... оре сама...
(Заклоји буквар)
Види, види, друже мили шта су људи измислили...
(Размислила)
Да без узда и без ама... та машина оре сама...
(Тајше рукама)
Знам!
(Поклони се)
Види, види, друже мили шта су људи...

Улази Павле. Обучен је у зелену шумарску униформу. У рукама држи новине.

- ПАВЛЕ: *(Изнађено)*
Никола... шта ћеш ти овде? Знаш колико је сати?
- НИКОЛА: Казала нам другарица учитељица да данас дођемо касније...
Учио сам песмицу...
- ПАВЛЕ: *(Баца новинена сто)*
И...? Јеси ли научио?
- НИКОЛА: Јесам... Слушај...
- ПАВЛЕ: *(Седа)*
Слушам.
- НИКОЛА: Види, види, друже мили шта су људи измислили, да без...
узде и без ама... та машина ради сама...
- ПАВЛЕ: ... Та машина оре сама.
- НИКОЛА: Јао јесте... оре сама...
- ПАВЛЕ: Добро је. Видиш шта значи кад се слова науче раније?
- НИКОЛА: А све сам сам научио... Јови све мама чита...
- ПАВЛЕ: Тако и треба... Најбоље сам...
- НИКОЛА: А Јови мама не да да се дружи са мном.
- ПАВЛЕ: Зашто не да?
- НИКОЛА: Не знам... ал ми се дружимо...
- ПАВЛЕ: Е, онда је Јова стварно добар друг... А да ниси ти њему
причао за слике?
(Показује на зид. Никола одмахује ѓлавом)
Сигурно?
- НИКОЛА: Си-гур-но!
- ПАВЛЕ: Немој ни да му причаш... То само ми знамо.
- НИКОЛА: Нећу... А да се јавим за песмицу?
- ПАВЛЕ: Јави се... И запамти – та машина оре сама – а не – ради
сама.
- НИКОЛА: Знам... оре сама.
- ПАВЛЕ: А јел ти знаш која је то машина?
- НИКОЛА: Па, трактор.
- ПАВЛЕ: Јесте... А знаш ли која земља има највише трактора на
свету?

- НИКОЛА: Наша земља.
- ПАВЛЕ: (Узима Николу. Ставља га у крило)
Није... Ми смо мали и имамо мало трактора... мало машина...
- НИКОЛА: Знаш ко...
- ПАВЛЕ: Ко?
- НИКОЛА: Руси.
- ПАВЛЕ: Тачно... Браво!... Совјетски Савез има више трактора него ми... рала и мотика.
(Привија га уз себе)
- НИКОЛА: А јел смем то да кажем у школи?
- ПАВЛЕ: Не, никако! То знамо ти и ја... и немој ником да причаш... То је наша тајна.
- НИКОЛА: Тајна не сме ником да се прича.
- ПАВЛЕ: Тачно.
(Пољуби га)
Ти си мој... најбољи син и најбољи друг...
(Гри га)
Волиш ли ти мене?
- НИКОЛА: Волим...
- ПАВЛЕ: И ја тебе волим... Једино тебе!...
(Ћује задрљени)
Имам за тебе једну велику молбу...
- НИКОЛА: Знаш... да будем одличан и да научим руски...
- ПАВЛЕ: Да, и још једну... Немој ником да причаш да сам ти ја тата...
- НИКОЛА: (Гледа га зачуђено)
А зашто?
- ПАВЛЕ: (Милује га по коси)
Нека и то буде наша тајна... шта друге брига...
- НИКОЛА: А Јовина мама каже да ће тебе опет да одведу.
- ПАВЛЕ: Теби је рекла?
- НИКОЛА: (Одмахује главом)
Јова чуо...

ПАВЛЕ: Она је будала... Не брини, неће...
(*Сјуишиа ља*)
Ајде, спремај се... закаснићеш...

Никола сџавља буквар у њорбу. Облачи кајџишић.

НИКОЛА: Рекла другарица да ми купиш свеску у коцке...

ПАВЛЕ: (*Узима из ноџеса новчаницу*)
Ево ти... купи сам... купи две... да имаш...
(*Вади из џеџа чешаљ*)
Да те мало очешљам...
(*Чешља ља*)
Тако...
(*Гледа ља*)

НИКОЛА: Морам да идем... закаснићу...

ПАВЛЕ: Ајде, пожури...
(*Никола џолази ка враџиима*)
Да, још нешто... заборавио сам да ти кажем...
(*Размишља*)

НИКОЛА: Тата закаснићу...

ПАВЛЕ: Да... Заборавио сам да ти кажем... морам на један пут...
брзо ћу се вратити... Него ти... кад се вратиш из школе...
иди право код баба Босе... Спавај код ње...

НИКОЛА: Добро...
(*Приноси џесницу слеџоочици*)
Здраво!

ПАВЛЕ: (*Оџџоздравља му*)
Здраво!
(*Никола излази*)
Јави се да кажеш песмицу...

НИКОЛА: (*Сџоља*)
Ако ме буде питала...

Павле узима флашу са џићем и чашу. Сџа. Искаџи. Сџа џоново. Седа за сџо. Чџџа новине. Пије. Усџаје. Из ормара доноси дрвени кофер. Из њега вади свеску и руски "наџан". Сџавља на сџо. Одлази до радиџа. Укључује ља...

СПИКЕРКА: ... И остале новинске агенције доносе вести и коментаре сличне садржине. Асоџјетед прес, под насловом "Ћрушчов оштро критиковао Стаљинове методе владавине",

саопштава да је први секретар КП СССР реферат са насловом “Култ личности и његове последице”, поднео на затвореној седници XX конгреса. Седница је одржана 25. фебруара.

(Павле седа за сто. Нешто записује у свеску. Пије. Слуша)
У реферату који је назван “тајним” Хрушчов оптужује Стаљина за грешке почињене у периоду од 1934. године, посебно истичући Стаљинову одговорност за прогоне и чистке – каже се у извештају агнције Франс прес.

Ројтер, између осталог, саопштава да су, током читања реферата, многи чланови ЦК плакали, а било је и случајева падања у несвест.

Совјетски овлашћени кругови, истиче даље Ројтер...

(Павле узима “наган” и у њега ставља мейак. Свеску враћа у кофер. Кофер у ормар. Узима флашу. Пије из ње)

... сматрају да реферат Никите Сергијевича Хрушчова треба да створи неопходне услове за уклањање и последњих оклевања у погледу борбе која је поведена против култа личности...

ПАВЛЕ: *(У једној руци држи флашу, у другој шишићољ)*
Издајници!... Курве!...

(Пије)

... Лебем вам мајку издајничку!... Нећете ни ви дуго...

(Оставља флашу. Узима шилицу и приноси је зиду на којој је Титоова фотографија. Пење се на шилицу. Гледа фотографију)

И њему су сви клицали... Сви! И ти... Њега су његови... а тебе ће твоји... Ја нећу!... То да захвалиш Николи!

(Силази)

Николи да захвалиш... мом сину!

Седа за сто. Сја ниће. Цев шишићоља прислања на слепоочницу. Пије.

СПИКЕРКА: Прогноза времена за сутра. У западним деловима наше земље очекује се побољшање временске ситуације и пораст температуре.

Истијајући ниће Павле повлачи ороз. Пуцањ. Његова глава падне на сто.

СПИКЕРКА: До 25. марта очекује се сунчано време и пораст температуре у целој земљи.

X

Канцеларија председника комитетија. На столу војка, револвер, бокал са водом... Вујић, зајанено зледа Павловића који иде горе-доле по канцеларији.

ПАВЛОВИЋ: ... Куповао си ми луше... водио ме у кафане... учио да псујем... Јебем ти цркву – то је била твоја омиљена...
(Вујић набија главу у шаке)
... Шта је, Вујићу? ... Шта сад ту...

ВУЈИЋ: Ја сам... Ја сам тебе... тражио...

ПАВЛОВИЋ: Ти се мене тражио?

ВУЈИЋ: (Тешко дише)
                      Јесам...

ПАВЛОВИЋ: Када?... Када и где си ме тражио?

ВУЈИЋ: У дому... Кад си био... у дому...

ПАВЛОВИЋ: Лажеш!

ВУЈИЋ: Не лажем... јесам...

ПАВЛОВИЋ: Лажеш, Стојане Вујићу!... Лажеш!... Ниси ти мене тражио...
А нисам ни ја тебе... Ја сам тебе чекао... Чекао...
(Вујић њрља зруди)
... Шта ти је? Гуше те успомене, а?...
(Ошвара њрозор)
Да није срце?

ВУЈИЋ: ... Ништа... Добро ми је...

ПАВЛОВИЋ: Ако ти је добро... идемо даље!... Ко је мој отац, Вујићу?
(Вујић њуји)
Чујеш ли, Вујићу?

ВУЈИЋ: ... Уча... Павле...

ПАВЛОВИЋ: Шта Уча, шта Павле?

ВУЈИЋ: Тако смо ти звали оца...

ПАВЛОВИЋ: Док сте га звали... После је био издајник... банда...
(Ћуји)

А мене како си звао?... Да чујем...

ВУЈИЋ: Тебе... Николица... Тако сам те ја звао...

ПАВЛОВИЋ: Аха, сећам се... Николица... И ко сам онда ја?
 ВУЈИЋ: Ти си... Павлов син...
 ПАВЛОВИЋ: А моје презиме?
 ВУЈИЋ: Павловић... променио си...
 ПАВЛОВИЋ: Немој да се правиш луд!... Које је било?
 ВУЈИЋ: *(Ћуји. Уздише)*
 Било је Вујић...
 ПАВЛОВИЋ: А, било је Вујић... Значи, ја сам Никола Вујић?
 ВУЈИЋ: Ниси... променио си...
 ПАВЛОВИЋ: *(Виче)*
 А пре тога?... Јесам ли био Никола Вујић?
 ВУЈИЋ: Кад си се ти... родио... Твоја мајка и ја смо...
 ПАВЛОВИЋ: *(Виче)*
 Стој! Доста!
(Дочепа револвер)
 Моју мајку не спомињи! Јел ти јасно?
(Вујић ћуји)
 Јел ти јасно... чујеш шта питам!?
 ВУЈИЋ: *(Клима главом)*
 Јесте.
 ПАВЛОВИЋ: Ако јесте... онда одговарај.
 ВУЈИЋ: Шта да одговарам?
 ПАВЛОВИЋ: Јесам ли ја био ... Никола Вујић?
 ВУЈИЋ: *(Уздише)*
 Тако је уписано...
 ПАВЛОВИЋ: Шта је тако уписано?
 ВУЈИЋ: ... То... Вујић...
 ПАВЛОВИЋ: Аха, Вујић... А како је требало да буде?
 ВУЈИЋ: ... Ивковић... Павлово...
 ПАВЛОВИЋ: Зашто Ивковић, зашто Павлово... Хајде, причај нећу сваку реч да ти извлачим...
 ВУЈИЋ: Зато што ти је он... отац... Павле...

ПАВЛОВИЋ: Зато што ми је Павле отац... Добро је да си коначно схватио...

(Пије. Вујић ћуји и уздише)

У крштеници ми је писало: Име оца – Стојан! Презиме – Вујић!... И после свуда... Отац – Стојан... Презиме – Вујић!... Свуда Вујић! Кроз сиротиште... домове... у школи... Свуда Вујић! Свуда Вујић!... Ти си мене фалсификовао и ја сам живео као фалсификат...

(Виче)

... Ја нисам био ја!... Вујићу. Курво!

(Вујић њолако усјаје)

Зашто сад ћутиш? Кажи!... Кажи зашто...

(Вујић њрилази сџолау. Узима револвер)

Остави то!

(Покуша да му узме револвер али се Вујић оџреже. Повлачи се уназад. Павловић ѓа ѓледа)

Остави!

(Тресући се, Вујић њолако диже револвер... Окреће цев ка ѓлави... заџвара очи... Павловић њолази ка њему)

Вујићу, немој!

(Вујић сџавља цев на слеџоочницу)

Не!

(Вујић се џиресе. Павловић ѓа удара њо руци у којој држи револвер. Револвер џада... Вујић се клаџи... Павловић ѓа џрихваџа и довлачи до фоџеље. Одлази до сџола... сџџа воду... доноси му чашу)

Узми... пиј! ... Пиј још...

(Вујић џије... џиресе се... Павловић враћа чашу на сџо)

Мислиш... само тако...

(Широм оџвара џрозор)

ВУЈИЋ: Никола...

ПАВЛОВИЋ: *(Трѓне се)*

... Немој тако да ме зовеш!

ВУЈИЋ: ... То са Магдом... То си се мени светио...

ПАВЛОВИЋ: *(Ѓуџи)*

... Нећемо више о томе...

ВУЈИЋ: ... Ођу да знам... Морам... Чујеш...

ПАВЛОВИЋ: *(Ѓуџи)*

... Хтео сам... Није било како сам хтео...

ВУЈИЋ: Осветио си се ти мени...

- ПАВЛОВИЋ: Нисам...
(*Пије*)
... Без твог печата... ја не бих био овде... Само је Вујић имао пролаз... А за Ивковића... сваврата су била... и остала... затворена... Свуда!.. Ја сам терет... свог оца... носио у себи... а ишао са твојом маском... Био фини... одан... активан... подобан... Подобан!... Са свима лепо – ни са ким искрено!... Ни са ким! Ни са Магдом... ја нисам био ја!
- ВУЈИЋ: Ти си овде дошао као Павловић...
- ПАВЛОВИЋ: Као Павловић... Као Павловић... Маска маске!... Дуг према оцу... коме ја ништа не дугујем!
- ВУЈИЋ: Иди одавде!
(*Павловић за љеда*)
Иди одавде... И оца ти је сатрла политика!
- ПАВЛОВИЋ: Њега сте сатрли ви... његови другови... А моји и његови другови... нису исти... Нису!
- ВУЈИЋ: Политикаје иста – сам си реко...
- ПАВЛОВИЋ: Политика је политика... али ја нисам исти! Не служим ја њој – него она мени!... Нама, ако ти се тако више допада... Политика ми даје власт... Власт сигурност... Моћ и сигурност!... Ја сам Ја, Вујићу, само кад се осећам сигурним!
- ВУЈИЋ: (*Ћути*)
Исти си отац!
- ПАВЛОВИЋ: Који отац? Који отац, Вујићу?
- ВУЈИЋ: Твој... плунути Павле...
- ПАВЛОВИЋ: (*Лагано диже љлас*)
И ти и он сте, Вујићу, моји очеви!... И ти и он!... Носим ја и твој жиг и његов терет!... Плаћам ваше рачуне!... Ја сам ваша жртва... и ваша грешка!... Али, ја нисам ваш!... Ни твој ни његов!... Запамти!... Ја сам онај за кога ти ниси хтео да знаш да постоји! Ја за тебе нисам постојао – и то је твоја највећа грешка. Твој највећи грех, Стојане Вујићу!
- ВУЈИЋ: (*Једва изговара*)
Ако можеш... ако оћеш...
- ПАВЛОВИЋ: Ја нисам ни Бог ни поп, рекао сам ти! ...Сам се искупљуј!..
(*Заћути*)

... А ја ћу ти дати шансу... То могу... и хоћу!
(Вујић за зледа)
Бићеш председник... Председник, Вујићу!

ВУЈИЋ: (Запањен)
Какав председник?

ПАВЛОВИЋ: Дobar... Дobar, Вујићу! Такви нам требају!

ВУЈИЋ: Ја то не могу... Ја то нећу... Боље ме...

ПАВЛОВИЋ: Хоћеш! Хоћеш, Вујићу! ... То ти је партијски задатак...
Нова дужност!

Вујић сјушића злаву, ујрчава Павле, Павловићев син, носећи дечији балон у руци.

ПАВЛЕ: (Павловићу)
Тата!... Види, види шта имам!

ПАВЛОВИЋ: Павле, шта ћеш ти овде?

ПАВЛЕ: Мама ме довела... Само до улаза... Види!

ПАВЛОВИЋ: А где је она?

ПАВЛЕ: Отишла... Рекла ми да дођем код тебе...

ПАВЛОВИЋ: Куд је отишла?

ПАВЛЕ: Са оним... Не знам...

ПАВЛОВИЋ: (Сјеже пјесницу. Окреће се од дечића)
Јебем ти...!

ПАВЛЕ: (Гледа Вујића, зледа оца)
А ти си се опет напио...
(Узима револвер са њода)
И опет си узео дедин пиштољ...
(Повлачи се уназад)

ПАВЛОВИЋ: (Окреће се ка детету)
Павле!

*Дече полако диже револвер ка оцу. Нишани... Вујић се диже из фојеле...
Дече њуца у оца... Павловић њосрне и њада на колена...*

ВУЈИЋ: *(Прискаче Павловићу. Придржава га да не падне)*
Николице!... Николице!

ПАВЛОВИЋ: Павле!

Дејте нишани и пуца у Вујића. Вујић пада. Дејте им окреће леђа и пуца у све!!!!

КРАЈ